

**Rozhovor s gen. por. Ing. Vlastislavem Raichlem
v Praze 19. června 2003**

Karel Sieber (KS): Já bych asi začal, pane generále, u samotného začátku Vaší kariéry. Já vím z toho mála dokumentů, co jsem měl v ruce, že Vy jste se účastnil už druhé světové války, že jste se zapojil do bojů na východní frontě a že jste absolvoval důstojnickou školu v Buzuluku. Mohl byste Vy sám zrekapitulovat, jak jste se vlastně dostal do československé armády?

gen. por. Ing. Vlastislav Raichl (VR): No, tak asi bude vůbec nejrozumější říct, jak vůbec jsem se dostal do Sovětského svazu. Do Sovětského svazu naše rodina, celá, odjela v jednatřicátém roce, čili mně bylo necelých dvanáct let. Otec pracoval na budování moskevského metra a já jsem chodil do školy, až nakonec na vysokou stavební v Moskvě. Vypukla válka a celá rodina byla internována. Možná, že tady by stálo za to prohodit pár slov, protože u nás se všeobecně mluví o gulazích, ale o tom že existovala taky internace na počátku vypuknutí války ve Svazu, o tom se vlastně neví. Přičemž ten tábor vypadal podle mého soudu podle všech mezinárodních pravidel. Tam se nesmělo pracovat, ačkoliv jsme chtěli sem tam něco dělat, když je zahálka ... Dostávali jsme ruské normy. Byli tam kromě Čechů – nebo Čechoslováků – i Francouzi, Holanďani, prostě různé národy, které se právě v té době nacházely na území Sovětského svazu. S podpisem dohody o vytvoření československé vojenské jednotky ve Svazu jsme byli propuštěni a celá naše rodina se odebrala do Buzuluku.

KS: Jestli Vás jenom mohu přerušit – Vy jste říkal, že v roce třicet jedna ...

VR: ... ano ....

KS: ... když Vaše rodina odešla do Sovětského svazu, tak Vám bylo dvanáct let.

VR: Necelých dvanáct. Já jsem dvacátý ročník. Jinak pocházím od Slaného, obec Břešňany, a chodil jsem do stejné školy, a jsem na to pyšný, jako skladatel Dvořák. Do jedné budovy, v obci Zlonice.

KS: Po tom, co jste se přihlásil jako dobrovolník do Svobodova armádního sboru, jste prošel těmi kurzy, které Vás měly připravit ...

VR: V Buzuluku nejdřív ... nejdřív byla zřízena poddůstojnická škola. Prostě vybrali všechny, kdo abych tak řekl byli k světu. A v té poddůstojnické škole zase vybírali další do záložní poddůstojnické školy, tam už se dělaly zkoušky. No tak já jako student jsem neměl větší problémy, jsem zkoušku udělal, byl jsem mezi vybranými. Já jsem nikdy v armádě předtím nebyl ... nás tam moc nebylo, ale pár nás tam bylo. Tak začala záložní důstojnická škola, velitelem školy byl nadporučík Janko.¹ Učili tam ... učiteli byli Janko, Jaroš, Šmoldas a ještě někteří další, z té základní Svobodovy skupiny – my jí nazývali oranskou nebo polský legion, prostě to byli důstojníci z povolání. Pravda, všechno jaksi mládež, absolventi hranické akademie. Takže co uměli, to nás naučili.

KS: Já vím, že určitě by bylo zajímavé projít tu Vaši účast ve všech těch bojích, ale možná že by bylo lepší, když to jenom krátce shrneme, protože pro nás je hlavně zajímavé to období studené války. Takže já bych jenom prošel krátce stručně tuhle věc ...

VR: Ano. Po absolvování školy jsem byl přidělen nejdříve k první rotě, velitelem byl Jaroš, pak k druhé rotě. Vždycky když mě povýšili, tak jsem byl přemístěn k rotě ... U Sokolova jsem byl s třetí rotou, které velel nadporučík Janko. Potom Sokolovo, Kyjev, Bílá Cerkev, prostě jsem se zúčastnil všech bojů naší jednotky na Východě. Od Bílé Cerkve jsem byl velitelem roty, třetí roty druhého praporu. V Karpatech jsem byl raněn, hned první den. Pak jsem ležel dlouho ve špitále, měl jsem dobojováno, ještě po válce jsem ležel tady ve Střešovicích. Tak začala moje – řekl bych – poválečná kariéra na štábu a k vojsku. Absolvoval jsem vojenskou akademii v Praze, ale ne politickou, vševojskovou.

Potom jsem byl odeslán do Sovětského svazu, do nejvyšší Vojenské akademie generálního štábu a poté jsem se stal náčelníkem protivzdušné obrany vojsk. A k tomu bych chtěl říct: u nás v té době existovala takzvaná protivzdušná obrana státu a protivzdušná obrana vojsk. Každá jednotka se musela proti útoku ze vzduchu ubránit sama. A k tomu buď měla nebo neměla speciální prostředky. Samozřejmě třeba na úrovni té čety, tam speciální prostředky žádné nebyly, to se střílelo salvami z pušek. Potom výš byly protiletadlové zbraně, to byly dvojkánóny třicítky, ty byly naší výroby, československé, sedmapadesátky, sovětské, a potom střední kanóny, osmdesátá ráže ... osmdesát a něco, nevím.² A tam jsem sloužil od roku 1961 do roku 1967. No a teď k problémům studené války.

KS: Mohl bych se ještě vrátit, abychom to vzali trochu podrobněji? Mohl byste upřesnit, ve kterých letech jste absolvoval ty školy, jak tu pražskou vojenskou školu, tak tu Vorošilovku?

VR: Ano. Pražskou ... 1950 – 1953 ... nebo 1949 – 1953, ale takhle prostě. Pak jsem tam byl jako učitel, do padesátého sedmého roku, a tam odtud jsem šel do Vorošilovky, 1957 – 1959, to je přesné.

KS: A v jakém oboru jste pracoval jako učitel?

VR: V oboru operačního umění, taktiky a operačního umění. A na Vorošilovce jsem absolvoval speciální třídu protivzdušné obrany. Tam byla fakulta vševojsková a ta měla jednu třídu protivzdušné obrany. A to byla protivzdušná obrana státu i vojsk dohromady. Tam byly různé národy, Poláci například taky byli v té třídě.

KS: Mohl bych se ještě zeptat na to mezidobí 1945 – 1949, těsně po válce?

VR: Byl jsem na generálním štábu a od roku 1949 až 1950 jsem byl pobočníkem ministra národní obrany generála Svobody. Když byl odvolán z této funkce, tak pochopitelně i pobočník odešel. I když já už jsem byl tenkrát vybrán do pražské akademie, takže tak jako tak

---

¹ Vladimír Janko vystudoval před válkou akademii v Hranicích, zastával řadu velitelských funkcí ve velení tankového vojska Svobodovy armády. V letech 1950 – 1956 zastával jako generálporučík funkci velitele tankového vojska, v letech 1958 – 1968 byl generálplukovník Janko 1. náměstkem ministra národní obrany. V roce 1968 spáchal sebevraždu po odhalení tzv. generálského puče a po emigraci generála Jana Šejny.

² Podle *Vojenských dějin Československa* (V. díl, Od roku 1945 do roku 1955, str. 543-545) šlo zřejmě o 85 mm protiletadlový kanón „18 A“, částečně dodávaný Sovětským svazem a částečně – na základě sovětské licence a technické dokumentace – vyráběný v Československu.

bych odešel, protože Svoboda říkal: „Pobočnická funkce – to není na doživotí, to je věc jenom na krátkou dobu.“

KS: Mohl byste popsat, jak se v tomhle období projevíly v armádě důsledky politických změn, ke kterým došlo po únoru čtyřicet osm? Myslím, jak probíhala ta kádrová proměna, kdy odešla ta původní, nebo přinejmenším část té původní sestavy důstojníků?

VR: Já jsem to moc nepocítil, protože jsem byl ... byl pobočníkem a pak jsem byl v akademii. Takže já jsem tohle – abych tak řekl – těžké období prožil v akademii pražské. Takže tam se to ani tak nedotklo. A nemohu ani říct, že by v akademii byla nějaká velká čistka. Za moji dobu se tam těch učitelů moc nezměnilo, který by odešli v důsledku únorových událostí. A jinak těžko se mohu k tomu vyjádřit. Tak v jednu dobu opouštěli důstojníci armádu, ale jaksi blíž jsem s tím do styku nepřišel, právě v důsledku toho, že jsem byl v té akademii. Tam byly jiné starosti.

KS: Dokonce by se to dalo označovat, že někteří lidé z politických důvodů do té akademie odešli z aktivní služby, že? Ta akademie sloužila v jistém smyslu jako ...

VR: No, víte, ono se to tak říká, že do akademie se „uklízelo“. Nevím, co je na tom pravdy. Možná, že někoho, kdo nebyl dost dobrý pro službu u vojsk, ale jinak byl dobrý, dali do akademie, aby tam učil – tohle já nevyključuju. Ale že by to bylo masovým zjevem, to ne. A za mého pobytu jednak jako studenta, potom jako učitele, tam byli i důstojníci naši ze Západu, i domácí předváleční, i sem tam někdo z Východu, ačkoli z Východu jednotlivci.

KS: Mohl byste prosím zkoušet charakterizovat alespoň ty hlavní postavy vašich spolubojovníků z východní fronty druhé světové války? Myslím speciálně ty lidi, kteří se později dostali do těch nejvyšších funkcí v Československé lidové armádě.

VR: No tak, z těch mých spolubojovníků ... Tak za prvé to byli důstojníci té oranské skupiny, Janko, Rytíř,³ Sedláček,⁴ Šmolčas. S těmi ovšem jsem přišel do styku – mohu říci – výjimečně, protože v té době jsem byl v akademii. Poté, po absolvování Vorošilovky, když jsem byl náčelníkem vojska, tak jsem se častěji stýkal s Rytířem, sem tam i s Lomským, když se projednávaly služební věci, které se týkaly vojska. Velmi často šlo jaksi ... o vymáhání lidí. Nebyli lidi. No ale to je jaksi známo, prostě ty stavy byly omezené, vojska nikdy nebyla naplněna, až na několika těch prvosledových [útvářů]. Prostě organizační otázky. V té době, když jsem byl na vojsku, tak už začínaly přicházet na protivzdušnou obranu státu rakety, první. My jsme je také čekali, ale zatím stále nebyly hotové. To byly v podstatě stabilní rakety, co přicházely na protivzdušnou obranu, takže byly v očekávání a zůstávali jsme dál na staré, klasické protiletadlové technice.

Ještě k tomu: protivzdušná obrana státu – to byl samostatný celek, tomu bylo podřízeno jednak raketové vojsko, jednak dělostřelectvo, jednak letectvo, stíhací letectvo. To mělo svůj systém velení, který byl ve Varšavské smlouvě v podstatě sjednocen. Protože v takovém státě, jako jsme my, bylo těžko předpokládat, že bychom si mohli takříkajíc hrát na vlastním písku.

KS: Přece jen bych se ještě na malý okamžik vrátil do toho období padesátých let. Tehdy přeci jenom armádou zmítala ještě jedna věc, a sice ty politické procesy, slánskýáda a její ohlas v jednotlivých částech armády, který nejprve byl spojen s Bedřichem Reicinem, který se pak sám stal obětí jednoho z těch procesů. Zažil vy jste osobně nějak, jak se projevil tenhle proces vnitrostranického odsuzování?

VR: Já jsem se s Reicinem stýkal už v internaci, Reicin byl také internován. Takže tam odtud jsem ho vlastně poznal. Ovšem on byl člověk – řekl bych – politicky orientován, od začátku

³ Otakar Rytíř absolvoval v roce 1936 školu pro důstojníky dělostřelectva v Olomouci a o rok později Vojenskou akademii v Hranicích. Během války prošel řadou velitelských funkcí ve Svobodově armádě. V roce 1947 absolvoval Vojenskou akademii generálního štábu SSSR, od roku 1950 byl členem KSČ. V letech 1952–1956 působil jako generálporučík ve funkci velitele 1. vojenského okruhu, v letech 1956–1958 byl 1. náměstkem ministra obrany. V letech 1958–1968 zastával armádní generál Rytíř funkci náčelníka generálního štábu. Během sedmdesátých let pracoval ve vedoucích funkcích ve Svazarmu.

⁴ Generálporučík František Sedláček zastával v letech 1955–1961 funkci velitele 2. vojenského okruhu. V letech 1966–1970 působil jako vojenský přidělenec při československém velvyslanectví v Moskvě.

prostě se zabýval politikou jenom, takže jaksi ani v pozdější službě v armádě jsem se s ním do styku častěji nedostával, protože já jsem byl vševojskový, on politický.

To je vůbec jaksi ... dost záhadná záležitost kolem Reicina. Že on by byl nějakým špiónem ... já osobně tomu nevěřil a myslím, že vlastně i teď ... už za starého režimu se to rehabilitovalo, tahle část, i on, i Slánský. Nevím, jak vůbec k tomu mohlo dojít ... Já osobně si to vysvětluju, že ... že to bylo na základě podvrhu nějakých dokumentů ... jiných rozvědek. Což je systém běžný, to se tak dělá i dnes, i dříve, i za Alexandra Velikého se to dělalo. A všichni i dnes si stěžují, ti, co strádali tenkrát, na Reicina. Ale Reicin v té době byl náměstkem ministra pro věci kádrové a já nevím co ještě. Čili ten neběhal a nesháněl hlášení, že ten řekl to a ten ono – ten dostal na stůl papíry, kde bylo „ten provedl to a to“ ... a na základě toho ... a tam byl také návrh, nevím, jestli to znáte, tuhle proceduru ... a on s tím souhlasil nebo nesouhlasil. Já například znám tu situaci kolem Skokana, jestli jste slyšel to jméno. To byl důstojník, který taky s Reicinem byl ve velmi dobrých osobních i rodinných vztazích. A najednou Reicin ho nechal zavřít a nakonec skončil na oprátce. Ovšem, jestli Reicin to dělal také na základě nějakých dokladů, to nevím. Víím, že tenkrát generál Svoboda s tím nesouhlasil, říkal: „Ne, to je třeba pořádně doložit.“ No, asi se něco doložilo, co se nedalo vyvrátit.

Já přesto jsem přesvědčen, že nejenom Reicin a Slánský, ale ani ten Skokan že nebyl tím špiónem. No, ale tak to prostě v těchto službách chodí. A dodnes, a ať si nikdo nedělá žádné iluze.

KS: Přece jenom – ta peripetie: Reicinova rostoucí moc a potom jeho náhlý pád se promítly přinejmenším do kariér některých těch lidí, jako byl třeba tehdejší pracovník ObZ⁵ František Bedřich⁶ ...

VR: Ano, ano. Bedřicha jsem znal z Buzuluku, že ano. Ten byl ve Svazu ještě dřív než my. V komuně Reflektor nebo já nevím Internapo. On byl jistě člověk schopný i vzdělaný, on už měl vysokou školu za sebou. Ten ale, Bedřich, míval různé – řekl bych – stykové problémy. Každý je jiný. Ono totiž, víte, ve válce se moc nebere zřetel na ... na jednání v rukavičkách. To se tak nedá jednat. Víte, přeci jenom každý v té válce kouká, aby ho to netrefilo.

KS: Pojd'me o kus dál, pojd'me do druhé poloviny padesátých let.

VR: Ještě bych se vrátil. Bedřich po převratu, když přišel k moci Dubček – oni byli ve Svazu spolu, Dubčekova rodina tam. Jenomže Dubčekovi odjeli někdy před okupací nebo v době okupace do republiky, takže se z té doby znali, a proto se taky Bedřich dostal na náčelníka Hlavní politické správy. Pak nevydržel, zřejmě v důsledku jeho – řekl bych – způsobu jednání, ale jinak Bedřich normálně dosloužil.

KS: Jedna z těch větších změn, které se nějak dotkly celého bloku komunistických států, byla určitě Stalinova smrt. Myslíte, že se dá říct, že se sovětská strategie a s ní související československá strategie s touhle událostí nějak změnila? Položím těch otázek trochu víc: Je možné říci, že stalinská strategie byla orientována ofenzívně? Hodně se teď hovoří o schůzce, kterou Stalin svolal a na které ukládal jednotlivým představitelům ... Československa, Polska, Maďarska úkoly zvýšit zbrojení a připravit armádu na možnost vedení války. Řekl byste, že je možno o těchto opatřeních možno hovořit jako o nějaké přípravě na útok?

VR: ... Že taková snaha u Stalina byla, to bych nevyloučil. Který vůdce se nesnaží posílit svůj tábor? Samozřejmě především vojensky. Já nevěřím tomu, že Stalin se bezprostředně zabýval přípravou na třetí světovou válku a že chtěl prostě si opakovat ještě jednu takovou válečnou anabázi. Na to bych nevěřil. Ale že Stalinovi šlo o to rozšířit socialistický tábor – jak se říká, tak to bych mu ani nevytýkal, to přece byla jeho idea. Tak jako kapitalistické státy koukají, aby si udržely svojí moc tam, kde cítí, že teda není zrovna nejsilnější, nemusíme chodit daleko, můžeme to aplikovat na dnešní poměry. Takže tohle – vytýkat Stalinovi, že se snažil rozšířit

⁵ Hlavní správa Obranného zpravodajství (HS ObZ) – vojenská kontrarozvědka působící ve Svobodově armádním sboru a v poválečné československé armádě.

⁶ Generálporučík František Bedřich zastával v letech 1968 – 1969 funkci náčelníka Hlavní politické správy.

socialistický tábor – já si myslím, že je to zcela zákonitě, že chtěl, aby ta idea socialistická zvítězila i v jiných zemích než tedy po válce. Ale že by do toho šel válkou, tomu bych nevěřil. Já totiž vzpomínám při takových otázkách na dobu těsně před válkou ve Svazu. To mně bylo devatenáct dvacet let, čili už jsem trochu vnímal, žil jsem mezi nima jako každý jiný, žádná privilegia, nic. A vím, že ve Svazu to bylo cítit na každém kroku – udělat všechno možné, aby se prostě Svaz nedostal do války. Protože pořád ještě měl dost starostí – řekl bych – uvnitř. Tím spíš, že v té době, kdy Hitler napadl Rusko, docházelo k přezbrojení v Rudé armádě. I když u nás se dneska můžete setkat s některými literáty, kteří říkají, že Stalin vlastně vmanévroval Hitlera do války proti Sovětskému svazu, ačkoli před převratem titíž lidé psali úplně z druhé strany, no tak, něco musejí dělat, aby se udrželi ... ale to je nesmysl. Víím, že se dělalo všechno možné pro to vyhnout se válce.

KS: To by určitě bylo na dlouhou debatu. Zeptal bych se na rok 1958, kdy asi dochází k nějaké první větší změně – v Československu probíhá reorganizace armády spojená se značným snížením stavu. Vy jste zmínil tu otázku nedostatku „kádru“, nebo nedostatku lidí. Projevila se tahle reorganizace nějak zásadně na bojeschopnosti armády?

VR: Ne. Podívejte se, v míru žádné útvary nejsou v podstatě na sto procent naplněny. Všude jsou jenom štáby, také na omezených postech, i jednotky jenom na zkrácených postech. Samozřejmě vzhledem od úkolu – například pohraniční vojska, ta byla více naplněná. Druhosledová vojska byla méně naplněná. Já nemůžu říct, že bych to tenkrát nějak pocítil, i když v padesátém osmém roce zrovna jsem byl v akademii, ve Vorošilovce. Ale to se zřejmě promítlo i do toho devětapadesátého roku.

Vím, že tlak byl na snížení počtů. My jsme měli velkou armádu na náš stát. Tak zřejmě, když se podepisovala Varšavská smlouva ... doufám, že vy víte, že podepisovala později než NATO. Sice pan Bush říká, že NATO vzniklo v důsledku Varšavské smlouvy, že bylo vynucené ... ale Varšavská smlouva byla podepsaná až pět let po NATO. No ale, on si to může dovolit, poradci mu to zřejmě nenapověděli.

KS: Pan Bush říká mnoho věcí ...

VR: ... a když hodně mluví, tak se taky hodně ... no, nechci říct co.

KS: A myslíte, že ta – řekněme – předimenzovanost československé armády, třeba i ve srovnání s těmi armádami okolními, s armádou polskou – v přepočtu na počet obyvatel se uvádí, že ty stavy byly dokonce vyšší než v Sovětském svazu – myslíte, že tahle předimenzovanost vyplývala z požadavků Spojeného velení Varšavské smlouvy?

VR: Na to vám nemohu odpovědět, to já nevím, jaké byly požadavky. Ale připustil bych to, že prostě naše strana, když se podepisovala Varšavská smlouva, na tyto stavy přistoupila. To bych připustil, i když jaksi přesně to nevím. No a potom zjistili, že přece jenom je to na náš stát mnoho. Já mám dojem, že v tomhle, ve velikosti naší armády svou úlohu sehrál také Čepička, svého času. On byl jaksi nevoják a jeho názory zřejmě v té době byly trochu odlišné, a než se do toho zapracoval, než poznal, že republika na to nemá, co on by chtěl, tak to chvíli trvalo. A pak odešel. Ale já věřím, že on tlačil na to, aby armáda byla soběstačná, bojeschopná, aby prostě armáda všechno měla. Na Hradě měl podporu pochopitelně, to svůj vliv mělo. A jestli to taky ovlivňovali Sověti – to vám neřeknu, to nevím, u toho jsem nebyl. Ale určitě nebyli proti tomu.

KS: To je pochopitelné.

VR: No ale to bych se divil, kdyby nějaký velitel řekl: „Ne, to já už nechci.“

KS: Vy jste přišel do čela protivzdušné obrany v roce šedesát jedna, a pokud se nepletu, tak jste střídal generálmajora Josefa Hrbáčka.

VR: Ano. Totiž v té době se vlastně vojsko zakládalo, teprve se oddělovalo. Předtím to bylo protiletadlové dělostřelectvo, součást dělostřelectva. A v té době, taky zřejmě vlivem představ Spojeného velení, se vytvářela protivzdušná obrana vojsk. A začínal s tím Hrbáček, ovšem on tam byl asi jenom půl roku. Vlastně jsem začínal s tím i já.

KS: Mohl byste přiblížit ten mechanismus pravomocí z hlediska poslušnosti velení? Já vím, že po celou tu dobu – už od roku 1955 do roku 1968 – byl náměstkem ministra zodpovědným za letectvo a protivzdušnou obranu generál Josef Vosáhlo. A vy jste tedy byl jeho podřízeným?

VR: Ne. Já jsem byl podřízený Jankovi. Janko byl náměstek ministra pro pozemní vojska a protivzdušná obrana vojsk patřila vojskům, a tudíž jsme patřili pod Janko. Jednu dobu – to trvalo jenom pár měsíců – zkoušeli takový experiment, že protivzdušnou obranu vojsk podřídí Vosáhlovi. Ale pak si to rozmysleli a vrátili to zase zpět Jankovi.

Ono totiž, my jsme, aby se vojska přece jenom trochu cvičily na takříkajíc ostré situaci, půjčovali nebo zařazovali do systému protivzdušné obrany státu naše radiolokátory. A ty normálně sledovaly – řekl bych – ostrou situaci, jaká ve vzduchu byla. A to přece jenom je něco jiného, než když cvičíte vojáčka, pustíte mu cvičný letoun a ten tam korzuje já nevím hodinu – a pak co, pak se dělá na fiktivních cílech, a to není dobré. Takže velení tehdy uvažovalo, že by bylo dobré nás podřídít Vosáhlovi, ale neudělalo se to, zůstalo to dál součástí pozemního vojska, i když se ta spolupráce dál jaksi prováděla.

KS: Generál Kvapil se mi zmínil, že vy jste po něm v akademii přebíral funkci náčelníka protiradiotechnické katedry.

VR: No, katedry protivzdušné obrany vojsk, on možná použil toho výrazu ... On to zakládal. A pak ho udělali velitelem divize, tak to spadlo na mě, já nevím proč zrovna na mě.

KS: Jak se vám dařilo udržet krok s tou rostoucí technickou úrovní, s těmi nároky na problémy modernizace radarů, v celé té problematice radiolokace a elektrotechniky?

VR: Podle literatury, protože materiál byl nějaký. Byly ještě válečné sovětské sedmapadesátky, naše třicítky a taky už válečné a poválečné střední kanóny. A čekalo se – jak říkám – na rakety, u kterých jsme čekali, že by všechno zachránily, i když to taky tak jednoduché není. To jsme studovali, abychom přece jenom byli v obraze. A literatury bylo dost, i zahraniční.

KS: Takže vy jste měli přístup i k západní literatuře? Neměli jste problém třeba s tím sehnat cizojazyčnou, anglickou nebo americkou literaturu?

VR: Ne, ne ... to tady bylo. Ta, co byla – řekl bych – normálně dostupná, tak tady všechno byla. To nebyl problém.

KS: Bezespору zajímavá je otázka zpravodajských informací, které jste měli o té opačné straně, o protivníkovi. Dostávali jste ze zpravodajské správy generálního štábu nebo i z jiných tajných služeb nějaké informace ... ?

VR: Jiné tajné služby neznám, jediné vojenskou zpravodajskou. S jinými jsme neměli nic co dělat. Ano, to se dostávalo, ale dostáváte většinou ... Teď si zrovna pamatuju, že byly F-58, nadzvukový nový letoun ... prostě, co se objevilo za novou techniku, tak to jsme postupně dostávali.

[...]

KS: Vy jste mluvil o těch F-58 ...

VR: To jsem si zrovna vzpomněl, že tehdy, když jsem byl na akademii, když mi Kvapil předal tu katedru, tak se zrovna objevily. No, tak všechno, co jsme o nich věděli, taktickotechnické údaje, i kde jsou zařazovány, což už si dnes nepamatuju, kam je všude dávali. Ale to jsme dostávali.

To má jednu – tyhle zprávy – jednu nevýhodu. To dostáváte čas od času po kouskách a někdy se to vrací. Ne vždycky se to potvrdí, ne vždycky to, co nebylo přesné, se odvolá. I když to se taky stalo, že „tato zpráva byla, ale nepotvrdilo se to“. Ale to jsme dostávali, běžně, bez toho armáda nemůže být.

KS: Jistě. Měl bych takové dvě otázky: Které cíle jste identifikovaly z hlediska nutnosti zajistit tu protivzdušnou, protiletadlovou obranu jako prioritní? A jestli jste si byli jisti, že ta kapacita protivzdušné obrany je dostatečná, aby zajistila tu obranu?

VR: Byli jsme si jisti, že by bylo bezpodmínečně nutné, aby byla silnější, aby už se objevily nějaké nové protiletadlové zbraně, protože žili jsme stále ještě na starém materiálu.⁷ A já mám takový pocit, že to se nikdy nestalo a že vždycky to bylo co dohánět. Takže taková jistota, že by v případě náletů i protivzdušná obrana státu i protivzdušná obrana vojsk, která se zařazovala do toho v případě napadení, že stoprocentně všechno sestřelila, to neexistuje, to ne. Ale určitou sílu to představovalo.

KS: A vy byste tedy jako protivzdušná obrana vojsk odpovídali za protivzdušnou obranu těch jednotlivých ...

VR: ... ano, bojujících jednotek.

KS: A velitelství těch řídicích složek?

VR: To bylo součástí štábu. Každá divize měla ve štábu oddělení protivzdušné obrany vojsk. A to řídilo obranu celé divize. Protivzdušná obrana má zejména ten problém – zejména u nás, u prvosledových jednotek – to, že musí být stále v pohotovosti. Proto se dělalo všechno proto, aby byla ve stálé pohotovosti, aby byla odolná. Například v případě poplachu, i cvičného, vyjížděly kanóny třeba na kasárenský dvůr už do palebného postavení. Ostatní se teprve potom dávali dohromady, vyjížděli z vojska. To už jsou pak takové detaily.

KS: Udělal bych takovou malinkatou odbočku. Vy jste zmínil ten starší materiál, starší výzbroj, kterou jste měli k dispozici. V tomhle období Československo sloužilo – a je to asi dost významná věc – jako exportér jak kořistního, tak morálně zastaralého vojenského materiálu. Uvádí se například československý vývoz právě protiletadlové techniky, třeba na Kubu nebo do jiných rozvojových zemí. S tím byla také spojena politika poskytování vojenských poradců, expertů k vytěžení té techniky. Přišel jste vy osobně nějak do kontaktu s těmihle otázkami? Vybíral jste třeba ze svých podřízených lidí, kteří měli být vysláni na takové mise v zahraničí?

VR: Za můj pobyt jsme neposílali nikoho. Od protivzdušné obrany státu myslím, že ano, ale nevím. Nejsem přesvědčen. Proдали jsme třicetimilimetrové dvojkanóny do Jugoslávie, mám dojem, že tam jsou dodnes, a možná, že i v naší armádě jsou dodnes. Protože to jsou jaksi velmi pohotové prostředky, které mohou nakonec i za jízdy střílet. Nic jiného v té době nebylo, a i v dnešní době to má své uplatnění, protože jsou použitelné i na pozemní cíle. Je to vlastně vůbec nejučinnější kanón, s největší řekl bych razancí. Ale od nás jsme nic neposílali, když já jsem tam byl, možná později.

KS: Začátek šedesátých let, kdy vy jste přišel do té funkce, to je taky zároveň doba velkých krizí, náhlé eskalace během druhé berlínské krize, všech těch opatření během karibské krize. Důsledky v té době postihují i československou armádu, byla vyhlášena pohotovost a přijímala se nouzová opatření. Mohl byste přiblížit, jak se odrazily v protivzdušné obraně tyhle události?

VR: Vy říkáte: „pohotovost byla vyhlášena“. To bylo při té kubánské krizi. To byl určitý stupeň pohotovosti, část vojsk, štábu byla v záložním postavení, cvičilo se, to se tak vždycky dělá, prostě se cvičí. Ale žádná další zvláštní opatření nebyla.

KS: Mám tady dnes už odtajněný rozkaz ministra národní obrany pro výcvikový rok 1962. Ten dokument je samozřejmě obsáhlý, ale co je asi podstatné: uvádí se v něm, že během toho roku 1961, tj. během těch událostí druhé berlínské krize a ještě před začátkem roku 1962, československá armáda trpěla značným nedostatkem náhradních dílů, paliv, provoz některé vojenské techniky byl dokonce částečně nebo zcela zastaven. Myslíte, že někdy nastalo v armádě skutečně krizové období, ať už z hospodářských nebo technických příčin?

VR: Podle mě ne, podle mě ne. Jistěže určité nedostatky vždycky ... vždycky něco chybí. Na druhé straně taky někde něco přebývá, ale o tom se nikdy nemluví. Ale tohle jsem prostě nezaznamenal, že by to bylo.

Co se sem tam objevilo, byl nedostatek záložních součástí u radiolokátorů. Ty tím trpěly, protože to byla technika v té době ... přece jenom sem tam na lampách a při přesunech ... na

⁷ K otázce zastarávání výzbroje vojsko protivzdušné obrany viz Pavel Minařík: *Vznik a organizační výstavba vojsko PVO pozemního vojska v 60. letech*. Správa sociálního řízení Ministerstva obrany ČR, Praha 1993.

W3Skách, proto se jim taky říkalo vejtraska. Takže tam se objevovalo, že by nějaká součástka chyběla. Ale že by to bylo takového rozměru, že by to narušovalo bojeschopnost, to říct nemohu.

KS: Vy jste studoval na asi vůbec nejvyšší vojenské škole, která v celém východním bloku byla, na Vorošilovce. Bezespору jste přišel do kontaktu s řadou vysoce postavených sovětských důstojníků. A bezespору jste i během té doby, kdy jste velel protivzdušné obraně vojsk, byl v nějakém koordinujícím vztahu s vašimi sovětskými kolegy. Mohl byste charakterizovat některé z těch významných sovětských představitelů, se kterými jste přišel do kontaktu? Znal jste někoho z nich nějak blíž?

VR: Tak z protivzdušné obrany vojsk jsem některé znal, to se dělala občas shromáždění. Teď mě vypadlo jméno toho maršála dělostřelectva ... sovětského ... nebyl maršálkem Sovětského svazu. Jedině na těch shromážděních a to přece jenom byly jaksi v podstatě služební povahy. I když samozřejmě ty rozhovory byly přátelské, ale ne takové úrovně, aby se řeklo „jsme kamarádi“, to ne. Takže teď vám už nedovedu žádné jméno ... dokonce i toho velitele jsem zapomněl, respektive náčelníka, už je to přes třicet let. A to byl starý válečník, on už tenkrát byl důchodového věku.

KS: Jak často se vlastně konala tahleta shromáždění?

VR: Tak půlročně.

KS: A na nich byly přítomni i zástupci těch dalších zemí?

VR: Ano, byli. Prakticky Varšavská smlouva celá.

KS: Takže vlastně všechny východoevropské země, včetně Rumunska. Kromě Jugoslávců.

VR: Ano, ano, my jsme se znali, ale jenom tak dva tři dni. A taky se lidi měnili. Samozřejmě, že jsem je všechny znal podle jména, ale prostě už si je dneska nepamatuju.

KS: To je pochopitelné, je to čtyřicet let.

Takovou určitou ... nevím, jestli mohu říci senzací, ale určitým překvapením nedávno bylo zpřístupnění, odtajnění jednoho československého dokumentu. Jde o plán, který je z roku 1964 a byl nalezen ve fondech Generálního štábu Československé lidové armády, tady v Invalidovně. Určuje vlastně, jak by byla použita Československá lidová armáda v době války, a je to asi jeden z těch významnějších dokumentů, kde se už odráží role jaderných zbraní. Změnila se nějak z vašeho hlediska československá i sovětská taktika v souvislosti s tím zavedením jaderných zbraní?

VR: Já vám řeknu tolik. Mám takový pocit, že ze začátku a ještě v těchto letech že se přistupovalo – na cvičeních pochopitelně – k použití zbraní hromadného ničení ... nechci říct lehkovážně, ale přece jenom se používaly cvičně častěji, než by se používaly ve skutečnosti. A jejich výsledky zase se nehodnotily jako tak nebezpečné, jako by ve skutečnosti byly. Já vám dám takový příklad: Nějak se musí znázornit na mapě, jaké území by bomby asi zasáhly. Tak na to byly různé tabulky, kudy fouká vítr, tak se to kreslilo. Jenže – při zemi fouká vítr tak, v tisíce metrech zase tak – takže ono je to všechno mnohem složitější. Možná, že dnes při existenci počítačové techniky, která to řeší prakticky v reálném čase, se to dá spočítat mnohem přesněji, než jsme to dělali tenkrát my. Ale hledaly se cesty jak přizpůsobit taktiku a operační věci k použití zbraní hromadného ničení. Cítili se – my jsme věřili, že to, co děláme, má nějaký podklad. Něco to do sebe mělo. Ale že by to bylo úplně tak, to pochybuju, dnes víc než tenkrát.

KS: Já bych vás chtěl poprosit, jestli byste se mohl – ten text není až tak dlouhý – na něj podívat. Ten dokument – tady je jeho český překlad, originál je rusky – uvádí, jaké úkoly by vlastně měly jednotlivé československé jednotky, mimo jiné i jednotky protivzdušné obrany. Mohl byste se prosím podívat a eventuelně se pokusit odhadnout, kolik je na tom plánu reálného? Ono totiž není zcela jasné, nakolik byl vlastně pokládán za zcela proveditelný a nakolik vážně ho tedy vlastně můžeme brát.

VR: [čte dokument] ... tady je které útvary, které svazky ... letecká armáda ... Tak to se týká některých sovětských jednotek, které se přesunou na naše území – k tomu se já těžko mohu vyjádřit.

KS: Jistě.

VR: To už samozřejmě nebyla naše úroveň, ale zřejmě to tak bylo. Tím spíš, že tady to máte černé na bílém a ono by to ani jinak nešlo.

KS: Ty jednotky protiletadlové obrany jsou popsány potom dál, tady se mluví, jestli se nepletu, o 7. armádě protivzdušné obrany státu. Myslím, že to je na straně 417, myslím pod bodem 8, jestli se nepletu.

VR: [čte] Protivzdušná obrana. Armáda protivzdušné obrany státu. Tak to bylo Vosáhlovo. A velitelem armády byl generál Kamenický, už je po smrti, to byl ještě poměrně mladý chlapík.

My jsme působili jenom s těmi prostředky, které československá armáda měla. Jednak to byly organické prostředky svazků a jednak měl front – jestli to tak chcete – přímo podřízený ministerstvu ještě dvě protiletadlové brigády v Josefově a ještě jeden pluk tam u Plzně.

KS: Ony jsou to všechno samozřejmě spekulace, protože ta válka – naštěstí – nikdy nebyla, takže stejně jde spíše o hypotézy. Ale přece jen znal jste situaci armádě z hlediska vašeho postavení asi o hodně lépe, než většina vašich současníků – myslíte, že by československá armáda v té době byla schopna provést ofenzivní manévr, který ten plán vyžaduje? Jeden kolega zakreslil ty údaje do mapy [ukazuje], kde se ta trasa postupu první a čtvrté armády přes území jižního Německa až do Francie. Myslíte, že něco takového bylo proveditelné?

VR: Jenom prostředky československé armády ne.

KS: To jistě. Takže myslíte, že by se pro provedení takové operace ...

VR: ... požadovalo posílení jednotlivých vojsk. V úvahu přicházely vlastně jenom sovětské jednotky. Potom taky záleží na tom, co v té době tady protivník měl.

Ta zelená šipka, co je tedy – nejde už o nasazení sovětských ... ?

KS: Ne, ne, to je jenom ten první sled.

VR: Jenom naše.

KS: Jenom československý front.

VR: No, tak samozřejmě, že v našich dokladech se ty sovětské neuváděly, že.

KS: Podle svědectví generálplukovníka Šmoldase ta znalost toho operačního plánu, válečného plánu byla omezená jenom na ... jenom vlastně na to úplně nejvyšší velení armády. To jest na prezidenta, ministra obrany, náčelníka generálního štábu, případného velitele frontu ...

VR: Ostatní náčelníci věděli pouze to, co se jich týkalo. A to ovšem je běžné i ve všech armádách. To je zlaté pravidlo v armádě – každý má vědět jen to, co se ho týká. A já mám dojem, že v sovětské armádě, ale i v naší se to dodržovalo. I ve válce ... dostal jste úkol, řekli vám, kdo bude vpravo, kdo bude vlevo.

KS: Vy jste na tom postu velitele protivzdušné obrany vojsk ...

VR: Tenkrát se používalo „náčelník“.

KS: ... náčelníka, pardon, působil do roku 1967 a potom vás střídal Karol Seneši. Jaké byly důvody vašeho odchodu z té funkce?

VR: Tak to vám nepovím, to by museli říct tehdejší šéfové. Ale ve Spojeném velení, ve štábu Spojeného velení byl pouze představitel od každé armády jeden. Přičemž se mluvílo o tom, že bude vytvořen štáb vojsk států Varšavské smlouvy. No a to pořád se tak nějak odkládalo, ale zřejmě už to asi velení tlačilo, takže museli i zdejší šéfové dokladovat, co se v tom udělalo. Mám dojem, že v té době už nazrál čas, kdy prostě se tlačilo na zřízení toho štábu.

A já jsem byl poslán do štábu Spojeného velení, přičemž mně Lomský i Rytíř kladli na srdce snažit se přispět k vytvoření štábu. A taky za můj pobyt tam se pracovalo na direktivě o vytvoření štábu a během asi půl roku se štáb vytvořil, každá armáda tam měla zastoupení, které odpovídalo počtu jednotek vyčleněných do vojsk Varšavské smlouvy. Tak to se stalo ještě za mě, pak jsem odešel a přišla tam nová parta už několika lidí, já vám nepovím, kolik jich tenkrát bylo, ale našich bylo dost. Mám takový pocit, že jich tenkrát bylo tolik zhruba co Poláků. A

tenkrát mě napadlo, že polská armáda zase nebude zas tak moc velká – no tak, ona nebyla v prvním sledu. A Polsko mělo i své potíže všelijaké.

KS: Mohl byste říci, jak dlouhé bylo vaše působení na vytváření štábu?

VR: No, tam jsem byl skoro kolem dvou let.

KS: Takže – chápu-li to správně – jste tam byl i kolem těch událostí srpna 1968.

VR: Ano, už jsem tam byl. No, víte, nebylo to nic příjemného, ale ta bratrská pomoc, ta nebyla vázaná na Varšavskou smlouvu. Taky velitelem těch jednotek nebyl Jakubovský, který byl tenkrát vrchním velitelem Varšavské smlouvy, ale generál Pavlovský, který byl formálně náčelníkem pozemních vojsk sovětské armády. A taky nikdo z těch sovětských vojáků, příslušníků štábu Varšavské smlouvy – tam jich bylo několik, protože, jak říkám, plnokrevný štáb to ještě nebyl v té době – se toho nezúčastnil. Nikdo mně tam jaksi nespílal, nikdo mně nic nedělal ...

KS: Jaké vlastně měly být úkoly toho štábu? Očekávalo se, že by měl samostatně koordinovat všechny ty jednotky podléhající Varšavské smlouvě?

VR: Štáb Varšavské smlouvy? Vojsk Varšavské smlouvy? Ano a taky to potom dělali. A ti, co tam přišli z našich vojáků, jezdili i na kontroly k jiným vojskům, například naši jezdili na kontroly k sovětským jednotkám. Samozřejmě se Sověty – to se vždycky dala skupina dohromady.

KS: Mohl byste jmenovat některé z těch československých představitelů, kteří v té době byli ve štábu Spojeného velení, nebo v tom zárodku štábu Spojeného velení?

VR: Po mně přišel Kosmel,⁸ ten je po smrti. Potom Korbela,⁹ ten už je taky po smrti. To už je, když se s někým potkám, krematorium. Ale z těch řadových, abych tak řekl, například plukovník Němeček. Ten ještě žije.

KS: Kde jste působil po roce 1969, když jste odešel ze Spojeného velení?

VR: Potom po nějaké době jsem šel na vojenského přidělence do Moskvy. Z Moskvy – tam jsem byl kolem tří let – jsem šel na Hrad, byl jsem náčelníkem Vojenské kanceláře prezidenta republiky, to byl ještě Svoboda v té době. A tam jsem byl od roku 1973, do té doby, než byl Svoboda odvolán z té funkce. Jeho zdravotní stav byl takový, že prostě – abych tak řekl – on ani sám nemohl odejít. Jeho stav se opravdu dost rychle horšil, takže není pravdou, že nechtěl odejít, jak se v našich sdělovadlech dozvíte. On prostě už nemohl odejít. Proto také byl přijat zákon, že bude zvolen nový prezident.

A potom jsem z kanceláře odešel – přišel Husák a to se vždycky šéfové mění. Už jsem byl zralý buď do penze nebo na přidělence. Tak jsem šel do Varšavy, já jsem tu Varšavskou smlouvu znal, tam si rozumíme, jsme Slované. A celou řadu těch Poláků, se kterými jsem byl ve Vorošilovce, jsem znal – ti tam byli u moci. Tedy u „vojenské“ moci, abych tak řekl. Například Tuczapski byl náměstkem ministra.

KS: Vraťme se ještě k vaší funkci vojenského přidělence v Moskvě. Generál Šmoldas, který ji zastával dlouho předtím ...

VR: ... taky tam kdysi byl ...

KS: ... tak občas hovořil o té náplni jako o hodně formální. On se uměl tak hodně peprně vyjadřovat, tak hovořil o předávání šátek pionýrům ... myslím, že to hodně zlehčoval. Jaká v době vašeho působení byla ta váha ... ?

VR: No, tak v mé době ani šátky se pionýrům nepředávaly.[úsměv] Samozřejmě, že ve státech Varšavské smlouvy náplň činnosti vojenského přidělence byla jiná než – řekl bych – v případě odpůrců našich. Takže to byla jednak činnost jako velvyslanec, reprezentační. No a potom styk

---

⁸ Generálmajor Eduard Kosmel působil během jara roku 1968 jako zástupce náčelníka generálního štábu v komisi pro zpracování Akčního programu armády. V letech 1969 – 1972 zastával funkci zástupce náčelníka štábu Spojených ozbrojených sil.

⁹ Generálporučík Martin Korbela zastával funkci zástupce náčelníka štábu Spojených ozbrojených sil v letech 1972 – 1979.

s druhými vojenskými přidělenci, kde se také mluví, takže občas se něco i řekne, co může být užitečné. Ale taková „čistokrevná“ špionážní činnost se nevedla.

KS: Měl jste jako vojenský přidělenec nějaký pravidelný kontakt s těmi československými důstojníky, kteří byli v Sovětském svazu a kteří působili třeba právě ve Spojeném velení?

VR: Ano, stýkal jsem se s nimi, neřeknu pravidelně. Ale kdykoliv jsem potřeboval nebo kdykoli potřebovali oni. Víte, ono jakmile se něco dělá pravidelně, tak je to potom formální záležitost. Prostě tak jsem to dělal – jak to dělali jiní, nevím. Ale stýkali jsme se – jednak s posluchači, kteří tam byli, jednak s těmi příslušníky štábu, s těmi jsem se také stýkal, i když služebně jsem s nimi vlastně nic neměl. No ale prostě jsme se stýkali na velvyslanectví.

KS: Nakolik formální byla ta činnost Vojenské kanceláře prezidenta republiky? Přece jenom prezident je, i když formálně vzato, hlavou ozbrojených sil, tou kanceláří prochází významné dokumenty ...

VR: No, on není formálně hlavou, on je skutečně hlavou ozbrojených sil, vrchním velitelem a všechny důležité doklady k němu přicházejí. Nečas, tuším, náš poslanec, říkal, že by se to mělo zrušit, že nikde jinde to neexistuje, ale já si myslím, že to je jen třeba a že okolo prezidenta byli přece jenom lidé, kteří trochu té vojně rozuměli a nějaký styk s vojnou mají, protože on má rozhodovat o věcech, kterým nerozumí. V mém případě tomu tak nebylo, protože prezidentem byl Svoboda. Kvůli tomu, že je zrovna prezidentem generál, nezruší kancelář. Přesto, přese všechno jsou věci, které se mu musely doložit, které nemohl získávat jen tak, že „jedna paní povídala“. Prostě přišly tam, ke kterým se měl vyjádřit. No a řadu papírů prezident nečte.

KS: Mohl byste nějak popsat podrobněji tu agendu? Byl třeba prezident konzultován v zásadách rozpočtu armády?

VR: No, tak to je malinká kancelář. Já nevím, jak je to teď, ale to je pár lidí. Především stížnosti, pořád se někde v ozbrojených složkách něco děje a to nemám na mysli jenom armádu, ale i vnitro, protože i vnitro jsou ozbrojené složky. Takže se žádá o milost.

Na druhé straně tam byly žádosti, kdy se lidé dostali do těžké, zejména finanční situace nebo vůbec životní situace. Tak na koho se jde? Na prezidenta. To byla jedna část. A druhá část byla spojena s normálním životem armády, kde se vyžadovalo vyjádření prezidenta. Čehož nebylo mnoho, ale bylo to.

KS: Co se týče toho hlediska „kádrů“, tak k dalším čistkám došlo hned po dubnovém plánu, během normalizace, a postižena byla i armáda. Objevovaly se tehdy mezi těmi stížnostmi, s ohledem na to, že prezidentem byl právě Svoboda, třeba stížnosti nebo žádosti důstojníků, kteří Svobodovi byli nějak blízcí a kteří tehdy měli potíže?

VR: Byli i takoví, ale byly to jednotlivé případy. Velice málo. A byly i případy, kdy se vyřešily pozitivně. Takže čistky ... to je tak – sice se rozhodovalo vždycky kolektivně, ale někdo s něčím přišel, něco řekl, rozhodlo se tedy, že se „vyčistí“ ten dotyčný. A pak se zjistilo, že to tak nebylo. Dokonce já si vzpomínám na jeden případ, ale ještě tedy z dob akademie. Seděl jsem v kanceláři s jedním plukovníkem, ten měl syna, na vysoké škole. A „vyčistili“ ho. To se týkalo těch čistek ještě v roce 1949. Karel ... [vzpomíná] No a teď kolem toho, toho chlapa vyhodili ze studií. Ale oni se nedali, tatínek byl plukovník přece jenom, byl tam bývalý náčelník vojenské kanceláře Svobody, ještě když byl ministrem, a byl to taky legionář. Prostě šlo se po tom. A zjistilo se, že vůbec nešlo o tohohle Karla, ale o jiného Karla, který se také tak jmenoval. No ale rok utekl, sice tenkrát syna rehabilitovali, vrátili na vysokou, ... I takové věci se stávaly. Přesto si myslím, že ty čistky byl jeden z kamenů úrazu minulého režimu.

KS: Ještě jednu otázku speciálně ke Svobodovi. Někteří z těch pamětníků, kteří byli Svobodovi blízcí už v době války, uváděli, že za jejich rozhodnutím ke vstupu do KSČ, ať už před únorem nebo těsně po něm, stálo právě rozhodnutí Ludvíka Svobody, který vyzval svoje spolubojovníky z celého východního tažení, kteří ještě nebyli ve straně, aby do ní vstoupili, aby se podíleli na budování toho nového režimu.

VR: No tak já jsem tam byl od začátku, od Buzuluky a na takovou výzvu se nepamatuju. Samozřejmě, tohleto se týkalo už poválečného období?

KS: Právě.

VR: Já ale nemohu říct, že by taková výzva byla. Možná v nějakém projevu ... ale nepamatuju se.

KS: Jak jste to potom vlastně technicky řešil jako vedoucí té Vojenské kanceláře prezidenta republiky, v době, kdy Ludvík Svoboda už sám nebyl schopen vyřizovat ty věci?

VR: Zastupoval ho předseda vlády Štrougal, vyřizoval ty záležitosti. Nejdřív jsem jezdil na vládu a potom, protože tam byla i civilní kancelář, tehdy těch věcí bylo víc, tak Štrougal jezdil na Hrad. Podle mě Štrougal byl velmi dobrým předsedou vlády, uvážlivým. Také jsem slyšel, že někde byl na zahraniční cestě nějaký jiný předseda vlády, který zdržel svůj odjezd, že se chce podívat toho předsedu vlády, který nemá žádné dluhy. Ačkoli se teď říká, že to není pravda, ale já si myslím, že to pravda byla. Ale je to všechno o něčem jiném.

KS: Jak dlouho trval ten stav, kdy Svoboda nebyl schopen rozhodovat, než byl odvolán? Dá se to nějak časově ohraničit?

VR: Myslím, že několik měsíců to bylo.

KS: Několik měsíců?

VR: Několik měsíců. Což ovšem nebyl až takový problém, teď jsme taky byli bez pana Havla a taky se to řešilo. Na to ústava pamatuje.

KS: Jak dlouho jste působil v té Varšavě? Myslím na postu vojenského přidělence?

VR: Asi čtyři a půl roku. Tam jsem šel do penze. Když přišel Husák na Hrad, dal mě k dispozici ministrovi rozkazem číslo 1, který jsme u v kanceláři napsali: „K dispozici ministrovi k dalšímu zařazení.“ Mně už bylo tenkrát pětapadesát let, tak mě mohli poslat do penze, protože já jako první kategorie jsem mohl. Ale ono se v pětapadesáti do penze moc nespíchá. To se ve čtyřiceti říká, že „příští rok půjdu do penze“, ale není to pravda. Nikdo z těch, kteří to říkali, tam nešel. Takže jsem skončil ve Varšavě. Tam jsem celou řadu těch vojenských špiček znal, jednak z akademie, jednak je to slovanská země ...

KS: Kdy jste potom odešel do důchodu? Říkal jste čtyři a půl roku, to bylo 1979?

VR: V osmdesátém prvním. Potom, to už jsem byl v důchodu, existovala takzvaná „skupina bývalých generálů NATO a Varšavské smlouvy za mír a proti atomové válce“. To bylo pár západních generálů a vysloužilců, také z Východu. Snažili se prostě, aby tam byli z různých východních zemí. Přičemž tam mohl přijít kdokoli. Tak jsem se několika těch zasedání zúčastnil, ty byly ve Vídni, jedna byla ve Varšavě. Měla být u nás, ale už přišly události osmdesátého devátého roku, kdy se to všechno rozpadlo a skončilo. Notabene, ten zakladatel, nějaký belgický generál – to už se taky nepamatuju – ještě zemřel.

Za prvé – proč? Říkali nám: Kdo jiný by měl mluvit o míru, než generálové? Protože ti vědí, co je to válka. Protože tam byla celá řada těch, kteří se ještě války zúčastnili. Byl tam taky jeden armádní generál, Nino Pasti, Ital, který byl zástupcem vrchního velitele NATO pro atomové plánování. Nějak se tam nepohodli a prostě ho vyšoupli a zakázali mu vůbec vydat vízum do Ameriky ... Tak ten vykládal, jak to v NATO chodí. Říkal, že když tam jel, tak si myslel, že to je skutečně organizace, která má hájit mír a tedy i mír v Itálii. Když ale prý poznal, jak to tam vypadá – například obálky, zabalené. Jedna – on říkal jaká, ale to už si zas nepamatuju – modré barvy, která měla nadpis „Pouze pro Američany“. Tu mohli dostat do ruky jenom Američané. No a celá řada dalších různých věcí, kvůli kterým prostě zanevřel na NATO a i na Ameriku. Ale byl senátorem italského parlamentu.

Na konec toho sezení, které obvykle trvalo tak tři dny, se napsala taková rezoluce nebo závěr, s tím, že se to rozešle vládám jako názor. Že by kvůli tomu nebyla válka, nemohu říct. Ale věřím, že si to tedy pomocníci různých mocných přečetli. A možná, že i něco z toho brali do úvahy. Takže to bylo období, kdy už se cítilo, že přeci jenom studená válka už zašla příliš daleko a že je čas s ní skončit. A taky v té době vím, že se začala organizovat cvičení, kde naši vojáci se zúčastňovali některých cvičení na Západě a „západáci“ zase u nás.

Tohle pro mládež naši je dobré, aby věděla, že přece jenom se něco dělalo proti studené válce. Protože byla stálá pohotovost, jak u nás, tak u nich, stále měli jedno velitelství ve vzduchu.

Takže dnes se mluví, že vojska rychlého nasazení že by tak za týden ... nebo dokonce za čtrnáct dní, kdežto dřív se počítalo na hodiny.

KS: Ten plán z roku 1964 mimochodem hovoří o postupu do Lyonu, během devíti dnů, toho československého frontu. Samozřejmě za použití taktických jaderných zbraní, které měly uvolnit tu cestu. Setkal jste se potom ještě v době vašeho působení v Kanceláři prezidenta republiky, ve Vojenské kanceláři prezidenta republiky s nějakými dalšími podobnými operačními plány?

VR: Ne, ne. Ale já mám dojem, že ani žádné jiné nebyly.

KS: Ale armádní generál Vacek ve svých pamětech¹⁰ napsal, že platil takový úzus vždy, přinejmenším při převzetí funkce nebo při změně plánu, ty plány potvrzoval svým podpisem. Byl s nimi seznámen a potvrdil je.

VR: Za mě to nebylo, protože já jsem přišel do kanceláře už při druhé volbě prezidenta. Takže když to bylo, tak při první volbě, a při druhé už to zřejmě nebylo třeba dělat. A konec byl nástup Husáka na Hrad, tak to už nevím.

Pokračování rozhovoru s gen. por. Ing. Vlastislavem Raichlem v Praze 1. srpna 2003

KS: ... ještě několik otázek, protože jsem procházel náš minulý rozhovor a je ještě několik věcí, na které bych se chtěl zeptat, když jsem si k tomu dohledal ještě některé dokumenty. Začal bych ještě u období druhé poloviny 40. let. Já jsem teď nedávno procházel knížku, která se zabývá vývojem ve 40. letech, a našel jsem tady [ukazuje]¹¹ takový seznam pracovníků, kteří tehdy pracovali v Obranném zpravodajství, od Reicina ... Tady na konci se uvádí jméno „Vlastimil Reichel“, ale nebyl jsem si jistý.

VR: To jsem já. I když já nejsem „Vlastimil“, jsem Vlastislav, a nejsem „Reichel“, jsem Raichl.

KS: Říkal jsem si, že to asi zkomolili.

VR: Já bych se ještě vrátil k tomu rozhovoru posledního, my jsme to uřízli. Byli jsme u té mapky se zakreslenou útočnou operací. K tomu jsem vám ještě chtěl říct – měl jsem to na mysli, ale pak jsem to zapomněl – každý generální štáb musí mít pro případ různé varianty použití armády. To samozřejmě i náš tehdejší generální štáb a dělají to všechny generální štáby, jinak nejsou generálními štáby.

KS: Jistě.

VR: A ještě jednu věc – veškerá zaměstnání, která se provádějí na cvičení, vždycky začínají tím, že jsou to odvetná opatření. Zrovna tak to bylo – teď nevím, jaká to byla směrnice – byla prováděna odvetná opatření v případě napadení. Takže to jsem chtěl k tomu dodat.

KS: Díky za to doplnění. Já bych k tomu měl takovou poznámku – řada vašich kolegů my vysvětlovala tu ofenzivní povahu toho plánu na základě, že to vyplývá přímo z povahy jaderné války, že jaderná válka neumožňuje vést čistě obranné operace, „zakopat se a vytrvat“.

VR: Podívejte se, mluví se o tom, že NATO je vysloveně obranná organizace. Prosím vás, nic takového neexistuje. Zrovna tak jako byla Varšavská smlouva, mohla být útočná i obranná, zrovna tak i NATO a kterákoliv jiná – to je prostě pro legraci, víte, takové tvrzení.

KS: Já bych přece jenom ještě vrátil do těch čtyřicátých let. Chtěl jsem se zeptat ...

VR: Tak tuhle k tomu. Já jsem byl raněn ve Svazu a někdy v říjnu tuším 1945 už po válce mě přivezli do Prahy. Já jsem měl dobré, obrazně řečeno „dobré“ zranění, ale měl jsem různé komplikace, prostě nehojila se mě rána. Tak jsem ještě ležel ve Střešovicích, do

¹⁰ Miroslav Vacek: *Proč bych měl mlčet ...* Nadas, Praha 1991, str. 49-50.

¹¹ Faksimile dokumentu se seznamem pracovníků ObZ otiskl František Hanzlík a Jaroslav Pospíšil v knize *Soumrak demokracie. Reicinovo Obranné zpravodajství na cestě KSČ k moci*. Nakladatelství Lída, Vizovice 2000, str. 126 – 129. K historii ObZ dále také František Hanzlík: *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945 – 1950*. Úřad pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu, Praha 2003.

šestačtyřicátého roku, tuším do února, to už si nepamatuju. A tam mě přidělili k ObZ. Přiznám se, že jsem nevěděl, co to je, ale to mi vysvětlili. Brzy jsem poznal, že to není instituce, u které bych chtěl sloužit. I když uznávám, že takové orgány v armádách, všech armádách celého světa, existují. I v té naší i teď existuje, jinak se to jmenuje. Když jsem se rozkoukal, tak jsem požádal, že bych chtěl na školení, do akademie. Vzali na vědomí a táhlo se to do konce čtyřicátého sedmého roku. Přece jenom mě dali do přípravky, tam se učila ruština, což jsem nepotřeboval, tu jsem tam učil. Ale pak se to všechno změnilo, šel jsem na pobočnicka generála Svobody, zrovna se mu to nějak dostalo na stůl a on si mě pamatoval, on si hodně pamatoval, zejména z těch prvních, z těch sokolováků. Tak si mě vzal, ale když jsem nastupoval, říkal: „To je jenom na rok, pobočník, to není žádná funkce.“ A šel jsem potom do akademie a tak dál.

KS: Ještě jedna otázka – tady se uvádí před tím, že podplukovník Kořínek pracoval jako velitel zpravodajské školy. Tam tehdy fungovala zpravodajská škola?

VR: Ano, tam byla škola. Tam byl takový kurs tříměsíční. Takových bylo víc, to jsem absolvoval. Přičemž, když už jsme u toho, dostal jsem za úkol předávat sovětské vojáky, kteří se vzdělávali od jednotky, prostě sovětským orgánům. Jenže to byl tak jeden za dva měsíce, dva kusy a potom nic. „Takže ty budeš dělat banderovce.“ Banderovci, to byli ti ukrajinští ...

KS: Já vím.

VR: No ale v Praze – tam se žádný banderovec nechytíl, aby ho museli poslat do Prahy. Později jsem četl v novinách, že jednoho chytili, ale ten jim zase utekl. Takže tolik k mé službě. Abychom tohle vyřídili – i dnes se mezi důchodci říká, že tam byli příslušníci vesměs z východu. Není to pravda. Já jsem tam byl jediný, a to proto, že jsem uměl i česky, i rusky. Rusky každý tam něco žvatlal, ale neuměl nic napsat. Pak tam byl doktor Vaš, který píše všelicos dneska. A pak tam byl pobočník Reicina, to už ani se nepamatuju, to byl Volyňák. A ještě další věc – Reicin tam byl jenom do února, po únoru byl náměstkem ministra pro kádrové věci a já nevím jaké ještě.

KS: Nicméně on ještě měl vliv i potom na ...

VR: No to je samozřejmé.

KS: Ale to je období po únoru, když vy už jste byl v akademii. Vy jste zmínil doktora Vaše, který tehdy po svém zatčení, když byl v rámci těch opakujících se procesů zatčen, sepsal takový rozsáhlý materiál, ve kterém se vlastně sám obhajoval, už tehdy v padesátých letech. Hlavně tam kritizuje Reicina, protože Reicin byl tehdy čerstvě zatčen.

VR: Na někoho se to muselo házet. I když já odbočím – Reicin už byl na sekretariátu, on dostával věci hotové na stůl, dostal štos papírů, mohl na to napsat ano nebo ne. Ale sám neběhal po republice, neudával lidi.

KS: A Karel Vaš tam zmiňuje, že vy jste byl jeden z těch lidí, se kterými se dostal do konfliktu. Že nebyl spokojen s vaší prací, že si na vás stěžoval a že Reicin si pak stěžoval na něj – ve stručnosti.¹²

¹² Karel Vaš, až do roku 1947 druhý muž Obranného zpravodajství a po únorovém převratu prokurátor v politickém procesu s generálem Heliodorem Píkou, se na začátku padesátých let sám stal obětí politických procesů a v červenci 1953 odsouzen na doživotí. V „Žádosti Karla Vaše o obnovu soudního řízení podle § 120 trestní řádu ze dne 5. 12. 1955“, sepsané Vašem během pobytu ve vězení a historiky později vydané v knize *Sluha dvou pánů* (František Hanzlík, Jaroslav Pospíšil, Jan Pospíšil, Nakladatelství Lípa, Vizovice 1999), se distancoval od Bedřicha Reicina a argumentoval svou spoluprací se sovětskými zpravodajskými orgány. V obsáhlém textu mimo jiné napsal (v editované verzi na str. 91): „V době protibanderovských akcí jsem opět žádal o zesílení oddělení. Reicin přidělil mně na oddělení pouze jednoho důstojníka, kpt. Rajchla [sic!], s určením pro práce v souvislosti s protibanderovskými akcemi, který jak se ukázalo, měl v oddělení dělat špicla pro Reicina. Rajchl vůbec neměl politického předpokladu pro práce proti benderovcům, ač jsem mu světoval než čistě administrativní práce, uměl totiž rusky. Rajchl pocházel z SSSR, byl příslušníkem 1. čs. sboru, sovětský Čech, ovšem neměl k SSSR úplně kladný poměr, byl rád, že je v čs. armádě a že se nemusí vrátit do SSSR. Byl do oddělení vnější ochrany Reicinem poslán, aby o mně Reicinovi donášel. A skutečně Reicin mně pak vynadal na základě Rajchlem mu donesených informací. Rajchl byl líný a špatný pracovník, politicky neměl kladný postoj k práci, kterou jsem mu musel na Reicinův rozkaz svěřit. Vytýkal jsem mu tyto jeho

VR: Tak o tom nevím, že by si na mě stěžoval. Že by se dostal se mnou do konfliktu, to taky nevím. A pokud jde o práci, tak vám říkám – samozřejmě to bylo málo práce, jeden vojáček do měsíce a pak nic, a pak samozřejmě žádný banderovec. Takže já netvrdím, že bych tam vynikal aktivitou. Já jsem neměl do čeho píchnout, po pravdě řečeno. Ještě abych se k tomu vrátil – vesměs tam byli důstojníci z první republiky a ti přinášeli zprávy o svých kolezích.

KS: Je pravda, že někteří generálové, kteří byli ve funkcích v šedesátých letech – generál Jan Voštera, generál Václav Vitanovský – začínali předtím u Obranného zpravodajství?

VR: Ano, pokud mě paměť nemýlí, tak i Voštera i Vitanovský pracovali předtím u ObZ. Ovšem byli tam podle mě poměrně krátkou dobu. Protože já už pamatuji Vitanovského z akademie, já jsem s ním byl v akademii.

KS: Ještě se k tomu vrátím, ale mám teď jiné otázky. Vy jste byl na konci padesátých let v akademii, ve Vorošilovce.

VR: 1957 – 1959.

KS: V té době, v roce 1958 probíhala tady v Československu, ale nejenom v Československu, mělo to souvislost s celým tím blokem, velká armádní reorganizace. Tehdy byly sníženy počty armády z 300 000 na asi 182 000. Já chápu, že v té době jste nebyl ve velitelských funkcích, nicméně – mohl byste něco říci o tom, jaké byly důvody, jaký byl širší kontext téhle reorganizace.

VR: Nemám o tom žádné oficiální informace, v podstatě jenom „jak se řeči mluví“. Prostě se došlo k závěru, že ta armáda je příliš velká na náš stát a že příští válka světová se zřejmě zatím konat nebude. Mimo jiné, myslím, že k tomu přispěl do značné míry Čepička tím, že byl přesvědčen, že když ne dnes, tak zítra nebo aspoň pozitíí vypukne třetí světová válka. Já se mu nedivím, on byl právník, on nebyl voják, ale přes noc ho udělali ministrem a armádním generálem, takže takovou představu měl. Samozřejmě to byla mylná představa.

Na začátku šedesátých let sice takové napětí existovalo, tehdy to opravdu ve světě nevypadalo dobře a bylo tady určité nebezpečí. Ale ani já, ani lidé, co jsem s nimi přišel do styku, nevěřili na to, že by to mohlo skončit u třetí světové války. Ani berlínská, ani karibská krize nebyly akce, které by stály za to uvrhnout svět do světové války. A zřejmě si toho byli vědomi i ti nejvyšší, kdo tehdy rozhodovali, Chruščov a Kennedy.

KS: Dá se nějak obecněji popsat mechanismus vztahů mezi armádou a politickými orgány, mám teď na mysli Hlavní politickou správu a potom branněbezpečnostní oddělení ústředního výboru?

VR: Podívejte, nikdy jsem s nimi nepřišel do styku. A bude pro vás překvapením, že jsem za celou existenci tehdejšího režimu nebyl ani jednou na ÚV. Akorát u vrátného, respektive tam jsem odevzdával legitimaci, když jsem jel za hranice, a pak jsem si pro ni šel.

Jistěže udržovala Hlavní politická správa – nejdříve byla jen politická a pak Hlavní politická správa – styk, ale na jaké úrovni, to vám nepovím. To bych si musel vymýšlet a to bych nerad.

KS: V roce 1965 byla provedena v armádě ještě jedna reorganizace, kdy byla 1. a 4. armáda nahrazena Západním a Středním vojenským okruhem. Dá se nějak říci, jaký to mělo důvod?

VR: Já myslím, že to je všechno spojeno s vývojem názorů na vedení operací. A tehdy dospěli k závěru, že přece jenom bude výhodnější dát pod jedno velení tu část československé armády, která je na západě, to jest v Čechách a na Moravě. A Slovákům samozřejmě se muselo nechat jejich postavení, takže byl Východní a Západní vojenský okruh.

KS: A z jakého důvodu tam tehdy fungoval ten Střední vojenský okruh?

VR: To bylo jenom jednu dobu, právě před tou reorganizací. Prostě se tenkrát dospělo k tomu, že to je výhodnější řešení. Ale tyhle věci se vyvíjí v závislosti na ani ne tak politické situaci – i když samozřejmě ta vždycky na to má vliv – ale na vývoji operačně-strategických názorů na vedení konfliktu.

---

nedostatky a jeho činnost jsem zvlášť kontroloval. Rajchl si stěžoval Reicinovi, který mně pak vytkl, že Rajchla honím, štvu a chovám se k němu hrubě.”

KS: Víím, že jste se specializoval na protivzdušnou obranu, ale přece jen bych se zeptal na jednu věc z jiného oboru, na raketové vojsko. Od šedesátých let přicházejí do výzbroje Československa taktické a operačně-taktické rakety. Nejprve rakety o doletu třicet kilometrů, později i o doletu větším. Dá se nějak říci, jak tohle ovlivnilo československou bojeschopnost? Můžete něco říci o okolnostech zavedení těch raket?

VR: Určité posílení bojeschopnosti tady samozřejmě bylo, protože něco jiného je, když máte možnost dosahu na stranu nepřítele pět nebo deset, maximálně patnáct kilometrů, a něco jiného je, když máte prostředky, které jsou schopny dosáhnout až na úkol, který je stanoven. Takže já nevím na den, sto kilometrů nebo sto padesát kilometrů. To samozřejmě vliv má na vedení operace.

KS: Tyhle rakety by patrně byly vybavovány jadernými hlavicemi v případě, že by začal horký konflikt.

VR: Já o tom nemám vědomosti, ale předpokládám to, že alespoň ty operačně-taktické, jak se jim říkalo, byly přizpůsobeny k tomu, aby na ně mohly být montovány atomové hlavice. Ty ovšem – já jsem přesvědčen – v československé armádě nebyly, ty měli v ruce Sověti. S tím, že prostě v případě potřeby tam přijedou, namontují je a my si to odpálíme, když to tak zjednoduším.

Ono to totiž není tak jednoduché, jak si to lidé někdy představují, že je to totéž jako normální dělostřelecký granát. Ne, je to podstatně složitější a je třeba kolem toho dodržovat celou řadu těch určitých opatření, která normální obsluha nezná.

KS: Pokud víím, v Československu existoval 41. samostatný dopravní dělostřelecký oddíl, který měl právě prostředky pro to jak přepravit ze sovětského území v klimatizovaných kontejnerech ty hlavice. Věděl jste o jeho existenci?

VR: Tak to vííte víc než já. Že nějaký takový existoval, to víím, ale že to byl zrovna jedenačtyřicátý ... No, muselo něco existovat, protože to přece nebylo hraní na vojáčky. Když se předpokládala určitá situace politická, která se promítala do vojenských opatření, tak to muselo existovat. Ale já o tom vědomosti nemám, to bylo mimo můj obor. A vííte, že varmádě – to už jsem posledně říkal – se každému řekne jenom to, co potřebuje k výkonu své služby.

KS: To je jistě logické pravidlo. Objevily se informace, podložené i dokumenty, o tom, že na konci roku 1965 v návaznosti na předtím probíhající spojenecké cvičení v Polsku, v Legnici, uzavřeli spolu ministr obrany Lomský a maršál Grečko dohodu o tom, že v Československu budou vybudovány depoty pro jaderné hlavice. A ty depoty, ty sklady potom byly budovány patrně až do roku 1969, kdy už se situace změnila s příchodem sovětských vojsk. Patrně byly osazeny až v té době. Slyšel vy jste někdy o téhle věci?

VR: Nemám o tom vůbec žádné vědomosti, ale nevylučoval bych to.

KS: Mohl byste říci, jak probíhalo vyzbrojení raketami u protivzdušné obrany? Já víím, že od roku 1961 byly československé jednotky vybavovány raketami protivzdušné obrany SA-75 Dvina, ale krátce nato byly přezbrojeny na rakety Volchov.

VR: Ano, protivzdušná obrana státu. To byla v podstatě samostatná organizace, měla svůj štáb, svoje velení, velel tomu generál Vosáhlo. A byly tady rakety protivzdušné obrany a ty typy jste říkal správně. Nic jsem s nimi neměl. Totiž, pro vojskovou protivzdušnou obranu to bylo těžké. Ony sice byly pohyblivé, ale to trvalo x hodin, než se to naložilo, než se to složilo, než se to ... To vůbec nepřicházelo úvahu, aby byly ve vojskové PVO. Ale víím, že se vyvíjelo pro vojsko, které žel za mojí existenci v této funkci se k nám nedostaly. Ale později k nám přišly ty vojskové.

KS: Které to byly?

VR: Já nevím, to vám neřeknu. Znáím název KUB, Krug, ale nic bližšího k tomu nevím.

KS: Chci se zeptat speciálně na československo-sovětské dohody v otázkách dodávek vojenské techniky. Jeden váš kolega, náčelník chemického vojska generál Franko, mi popisoval ten proces vyjednávání, které se konalo každý rok o dodávkách techniky i náhradních dílů, a uváděl, že Vojenskohospodářská správa Státní plánovací komise sjednala to vyjednávání tak,

že vždycky po týdnu se střídali v Moskvě zástupci jednotlivých zbraní a vyjednávali o jednotlivých dodávkách. Účastnil jste se osobně těchto jednání?

VR: Ne, já jsem se nezúčastnil, protože naše vojsko nebylo takzvaným materiálním hospodářem. Naši techniku obhospodařovalo dělostřelectvo. Celá správa na to byla.

KS: Pokoušel jsem se najít generála Hradila ...

VR: Generál Hradil je už asi tři roky po smrti. Ale dožil se asi dvaadvadesáti let.

KS: Nevzpomínáte si z těch šedesátých let na někoho z těch dělostřelců, se kterým bych mohl mluvit? Měl třeba Hradil nějaké zástupce v té době?

VR: Hradil měl celou správu na materiální zásobování, jméno toho náčelníka mě vypadlo ... byl to plukovník Bezouška, odbojář, koncentračník. Ostatně Hradil také byl koncentračník.

Ještě k tomu materiálnímu zásobování. To bylo pokračování starého ruského systému. Veškerá technika – celá – patřila dělostřelectvu. No není divu, protože co původně bylo – flinta, pár kanónů a pak šavle. Jenže to se postupně rozdělovalo. Samozřejmě, v průběhu války sotva lze dělat nějaké zásadní reorganizace. Tak se prostě tahle složka, které měla na starosti vyzbrojování, dál posílila a zůstávala dál u dělostřelectva, i když samozřejmě ... Potom se oddělilo, dokonce už za mě. Bylo velké jednání o tom, samozřejmě dělostřelci se bránili, ale vznikla technická správa.

KS: Procházel jsem ještě dokumenty, které se týkají sovětské protivzdušné obrany. Tehdy jejím velitelem byl, pokud se nepletu, maršál Baticikij.

VR: Ten se zabil ... ne, byl to jeho předchůdce,¹³ který se zabil při návštěvě Jugoslávie, přistávali za mlhy a narazili do kopce. No, Baticikij, to byl takový člověk ... pamatuji se na něj.

KS: Zmiňoval jste ta koordinační jednání se Sověty, mohl byste popsat ty sovětské velitele, se kterými jste přišel do kontaktu?

VR: Tak já jsem s protivzdušnou obranou státu do kontaktu nepřišel, snad jenom náhodně. A jména si ani nepamatuju dneska. A pokud jde o vojskovou, tak té vešel v té době maršál dělostřelectva – to je prosím třeba rozlišovat, oni nemají armádní generály, ale mají u druhů vojsk maršály, takže mají třeba maršála dělostřelectva nebo dokonce tankového vojska, to není maršálek Sovětského svazu. Kazakov, jestli mě paměť neklame. Tak ten dělal každý rok takové sbory, shromáždění, všech nás „lidodemo“, Sovětů. Já si pamatuju na jedno, na poslední, na kterém jsem byl. Protože předtím se to dělalo tak, bych řekl, spíš místně. A to nás shromáždili v Kyjevě, v učilišti, které jsem osvobozoval. Řešily se aktuální otázky – samozřejmě v té době to bylo přezbrojení na rakety, protože ty pořád nechodily tak, jak se chtělo, aby chodily.

KS: A co bylo důvodem zpoždění dodávek těch raket?

VR: Vývoj. Tam byly problémy jednak pohotovostí, jednak nízkoleteckých cílů. A to musí brát lokátor. A ten zase také nízkoletecké cíle dobře nebere, protože mu překážejí někde domy, jinde terén a tak. Tehdy ještě slaboproudá technika ještě nebyla na té úrovni jako dneska, když máte mobil na uchu. To byly ještě polovodiče a sem tam ještě nějaká ta lampa. Ale oni to potom dotáhli do konce.

KS: Jaký typ radarů byl tehdy nejčastější v československé armádě?

VR: Tak my jsme měli ... takhle, centimetrové a decimetrové. Byly střelecké a přehledové. Střelecký byl, podle kterého se střílelo, my jsme měli sedmapadesátkové baterie. To když jsme seřídili, tam byl takzvaný EUZ počítač, naší konstrukce, naší výroby. Když jsme ho dali dohromady, pustili letoun, tak ta baterie ho sama sledovala, stačilo jenom dobře polohovat. Nejdřív od vyhledávacího lokátoru se předaly údaje do střeleckého, ten už má užší paprsek, podle toho se točily zbraně.

KS: V literatuře se uvádí, že ještě těsně po válce československá armáda získala jakýsi německý kořistní radarový vlak, kde snad byla používána celá souprava radarů.

---

¹³ Generál Raichl má pravděpodobně na mysli maršála Sergeje Semjonoviče Birjuzova, který zahynul 19. září 1964 při leteckém neštěstí.

VR: O tom nevím, jak se dostala československá armáda k radarům. Ale to už se stalo v dávných letech.

KS: Vy jste nastoupil v roce 1967 do toho formujícího se štábu Spojeného velení.

VR: Ano.

KS: A hned krátce nato přišla taková dost závažná událost, emigrace, útěk dosavadního hlavního tajemníka ministerstva obrany generála Šejny. Mohl byste popsat, jakou reakci to vyvolalo vůbec u sovětských představitelů, u sovětských velitelů a speciálně ve Spojeném velení? Přece jenom to něco muselo znamenat.

VR: Ano, samozřejmě, že byly projevy nespokojenosti, že takový vysoký funkcionář, který měl přístup k mnoha věcem – a on byl na úrovni ... byl vlastně nejvyšší partajní představitel v armádě. Sotva bylo příliš věcí, které neznal. Samozřejmě, že to nikoho nepotěšilo, ani nás, ani je. Ale jaká opatření, to já nemohu ... Tam z toho okruhu mohli projevovat akorát nespokojenost. Tu jsme projevovali i my. To možná ještě bylo štěstí, že on odborně se v tom nevyznal, ale obecně vojensky, vojenskopoliticky on informován byl.

KS: Ta otázka toho, kolik Šejna toho mohl vědět, chtěl vědět, to je jistě velký problém. On potom vydal ve Spojených státech svoje vzpomínky, ve kterých velice obsáhle hovoří o sovětských záměrech a je těžké rozlišit, co z toho ...

VR: ... co z toho si vymyslel a co z toho je pravda. Já vám ale něco řeknu – já bych se tady přesto držel toho, že pokud jde o Sověty, my i naše nejvyšší velení vědělo jenom to, co se ho týkalo.

KS: Taková úplně nejpraktičtější otázka v souvislosti s tím Šejnou, úplně nejkonkrétnější – jestli se řešilo, jestli si Šejna sebou do emigrace odvezl nějaké dokumenty?

VR: Nemám o tom informace. Myslím, že ani potom, když uplynula nějaká doba, se o tom ani nemluvilo, že něco sebou mohl odvézt.

KS: Přece jenom, pokud by měl přístup k nějakým dokumentům operační povahy, tak by bylo asi logické provést nějakou ...

VR: Ano. Ale on k tomu měl přístup v tom smyslu, že byl u jednání, ale že by je dostal do ruky, to ne. Tyto dokumenty se drží na generálním štábu pod zvláštními opatřeními. Nevynášejí se odtud, nevynáší je nikdo, ani ministr. Všechno, co se toho týká, se řeší přímo tam a tam to také zůstává. Takže o tom mohou mluvit jenom ti, kdo na tom pracují, ale ani ti k tomu nemůžou.

KS: Jestli se nemýlím, v průběhu šedesátých let byl organizačně budován československý sál hlavního velení. Docent Petr Luňák udělal rozhovor s jeho vedoucím, plukovníkem Karlem Štěpánkem. Znal vy jste Karla Štěpánka?

VR: Ano.

KS: Mohl byste říci vůbec o vývoji toho československého operačního plánování – je mi jasné, že jste ho znal zprostředkovaně – ale mohl byste říci, jak jste ho sledoval během šedesátých let?

VR: Já bych řekl, že tam nikdy nedocházelo ke zvláštním změnám. Tam to pracoviště, to bylo vyhrazeno ... existovalo už, když jsem po Vorošilovce přišel na ten štáb, a existovalo celou dobu, na tomtéž místě, nic se tam prostě neměnilo. No, neměnilo, asi měnilo, ale prostě to pracoviště bylo. Bylo akorát podle toho, jak dostávalo úkoly, tak podle toho pracovalo. Jak jsem řekl, generální štáb musí mít připraveny různé varianty použití armády, i když se třeba nikdy nerealizují, ale připraveny být musí.

KS: Já se teď pokouším už delší dobu najít někoho zevnitř té operační správy, pokud možno někoho z vedoucích. Problém je, že z těch lidí, co se tam vystřídalí ...

VR: Voštera,¹⁴ ten je po smrti, Vitanovský¹⁵ je po smrti.

KS: Především jsem mluvil s generálem Pickem.¹⁶

VR: Píček tam nějakou dobu také byl. A už vám neřeknu v jaké funkci.

KS: On odešel z armády na začátku sedmdesátých let. A pak tam, pokud se nemýlím, působil generál Zíka, který už snad také nežije.¹⁷

VR: Ten už taky nežije. Ovšem Zíka tam na genštábu nebyl, on byl pak náměstek pro pozemní vojsko. Samozřejmě musel také vědět, co se tam jaksi, co se týká pozemních vojsk. Ale že by tam pracoval někdy, to nevím.

KS: A generál Nečas?¹⁸

VR: Ano, Nečas by mohl ... Když jsem byl na genštábu, tak Nečas byl na operační přípravě celou dobu, a potom myslím i na operačním oddělení. Nečas, to byl podle mě schopný člověk pro operační správu. A myslím, že skončil jako náčelník oddělení a pak přešel na Hrad. Nejdřív tam [ve VKPR] byl Rybák, ten přišel po mně, byl také z operační správy. Po Rybákovi přišel Nečas. On vlastně potom byl v prezidentské kanceláři až do odchodu Husáka. Ztěch po válce tam byl vlastně nejdéle.

KS: Co se týče lidí z osmdesátých let, bylo mi řečeno, že generál Vasil Pavlič⁹ už taky nežije.

VR: Pavlič – ten kdysi velel východnímu okruhu, ne?

KS: Neviděl jsem to tam jako velitele, v té systemizaci tam není. Ve Východním vojenském okruhu jsou jako velitelé Kodaj, Hřebík ...

VR: A potom myslím ...

KS: Potom Pavlič?

VR: Myslím, že ano, ale nevím. To už jsem tady nebyl. Měl vysoké postavení. Ale nemám tušení, kde byl. Já jsem ho ani moc neznal, tedy znal jsem ho, ale nepřicházel jsem s ním do styku.

KS: Teď po zveřejnění toho operačního plánu, který jsem vám minule ukazoval – ten, ke kterému je ta mapka – se rozvinula diskuse o tom, jak ten plán interpretovat. Někteří východoněmečtí generálové ze sedmdesátých a osmdesátých let, tehdejší pracovník operační správy generál Hans Werner Deim ...

VR: Jak?

KS: Deim, psáno D E I M, byl tam v osmdesátých letech. Komentoval ho i armádní generál Šurajlov, který byl zástupcem velitele sovětských vojsk ve Východním Německu. Říkají, že nelze ten plán považovat za platný operační plán, protože nemá některé náležitosti. Kromě jiného uvádějí, že například samotný název toho plánu – „Plán použití Československé armády“ – není přesný, protože v tom ruském originálu se pro výraz „použití“ používá výraz *plan ispolzonija*.

---

¹⁴ Jan Voštera se stal v roce 1953 pracovníkem operační správy Generálního štábu ČSLA. V letech 1955-1956 byl náčelníkem štábu 3. střeleckého sboru v Plzni, poté studoval na Vojenské akademii generálního štábu v Moskvě. V letech 1958 – 1959 byl velitelem 20. motostřelecké divize v Karlových Varech. Od roku 1959 byl náčelníkem operačního oddělení operační správy generálního štábu, v roce 1961 byl povýšen na generálmajora. Od roku 1965 zastával funkci zástupce náčelníka operační správy, od roku 1966 funkci náčelníka operační správy. V letech 1969-1970 pracoval krátký čas nejprve jako náčelník inspekce ministerstva národní obrany a poté jako odborný asistent na Vojenské akademii Antonína Zápotockého v Brně. V roce 1971 byl nucen odejít do zálohy.

¹⁵ Václav Vitanovský působil v letech 1956 – 1959 jako náčelník operačního oddělení operační správy Generálního štábu ČSLA. Poté v letech 1959 – 1960 zastával funkci zástupce náčelníka operační správy a v letech 1960-1966 funkci náčelníka operační správy. V letech 1966 – 1968 byl už v hodnosti generálporučíka zástupcem náčelníka generálního štábu a předsedou komise pro rozvoj velení. Po nástupu ministra Džúra byl odvolán a pracoval jako samostatný vědecký pracovník u sekretariátu ministra národní obrany. Před nuceným odchodem do zálohy v roce 1971 byl pracovníkem komise pro vybudování branného systému ČSSR.

¹⁶ Generálmajor Vladimír Píček zastával v první polovině roku 1970 funkci náčelníka operační správy.

¹⁷ Generálmajor Miloslav Zíka zastával funkci náčelníka operační správy v letech 1970 – 1972.

¹⁸ Generálporučík Jiří Nečas zastával funkci náčelníka operační správy v letech 1972 – 1980.

¹⁹ Generálporučík Vasil Pavlič zastával funkci náčelníka operační správy v letech 1980 – 1985.

VR: No, „použití“ – to je *ispolzovanije*. Nebo „využití“.

KS: A oni říkají, že v operačních plánech, které používali oni, se zásadně používal výraz *plan primenenija*.

VR: Tak tyhle tenkosti mi známy nejsou. Je možné, že se používaly i jiné výrazy. Majorov, který velel Střední skupině, vydal knížku, já jsem ji nedávno četl, tam se používalo pro tu akci „mapa-rozkaz“.

KS: Mám tu jednu otázku. Našel jsem ve fondu předsednictva ústředního výboru z roku 1970 a ještě z roku 1971 zprávu o výsledcích vyšetřování generála Voštery. A sice ta zpráva hovoří o tom, že generál Voštera měl během roku 1968, v dubnu a v červnu, předat jugoslávskému vojenskému a leteckému přidělení v Praze plukovníku Misajlovskému řadu závažných utajovaných vojenských dokumentů, které se týkaly vojenského rozpočtu a dalších vojenských záležitostí. Já se na to ptám proto, že z toho dokumentu vyplývá, že Voštera tak snad činil s nějakým souhlasem svých nadřízených a že Sověti se na tu aktivitu dívali přinejmenším s určitým odstupem, velice kriticky, protože si nebyli jisti loajalitou Jugoslávců, pochopitelně. Vy jste v té době byl na Spojeném velení ...

VR: K tomu vám nic neřeknu, nemám tušení. A slyším poprvé, že Voštera by něco takového dělal, a jestli ano, tak k tomu jistě dostal nějaký pokyn. V té době Voštera byl ...

KS: To už byl šéfem operační správy.

VR: ... operační správy, že? 1967 ...

KS: 1968, květen, červen.

VR: Ne, to tam byl ještě Vitanovský.

KS: Ještě v roce 1968?

VR: Tam byl ještě Vitanovský. Vitanovský odcházel až jaksí po těch ... pohovorech, co byly v sedmdesátém roce. Čili určitě to nebyla jeho iniciativa ...

KS: Generál Franko se mi zmiňoval, že ho v té době několikrát Voštera navštívil a z jeho ZASu, z jeho „zasekrečeného“ telefonu volal na Spojené velení, kde měl mít snad nějaké bližší přátele a dožadoval se toho, aby se tam mohl s někým, snad právě v této souvislosti, spojit. Neúspěšně.

VR: Se mnou ne ... Ano, to jsem byl ve Spojeném velení.

KS: Právě.

VR: Říkáte 1970?

KS: 1969 měly probíhat ty rozhovory.

VR: Ano, to jsem tam byl. Se mnou ... aspoň v této věci se nespojoval. On mohl možná mluvit přímo, protože měl telefon, ten utajený, tak mohl hovořit s kýmkoli.

Notabene, já jsem ty první dny ho měl vyřazený. No ale to bylo jenom ty první dny, pak mě zase spojili. Jenom perličku – oni mě říkali, že to je porucha a tak dále, a já jim říkám: „No, ale po poště jsem se normálně domluvil, z domova.“ No tak za chvíli už to fungovalo. No já se jim nedivím, museli mě sledovat.

KS: Ta kapitola vašeho působení ve Spojeném velení, tak ta je asi vůbec nejzajímavější pro vojenskou historii. Těch lidí z Československa, kteří tam působili, není mnoho.

VR: Já jsem tam byl ještě stále sám. Až teprv po mně ... za mě se dal dohromady štáb a ten nastoupil v době, kdy já už jsem byl pryč. Já jsem pak byl z funkce odvolán. Tam pak přišel Kosmel, byl taky vyměněný brzy. Pak přišel Korbela, zase něco měli, nevím.

KS: To byl generál Eduard Kosmel?

VR: Ano, on tady byl potom zástupcem náčelníka genštábu.

Ale že Voštera měl nějaké problémy tehdy, to vím, protože jeho nakonec propustili z armády. Ale blíže o tom nevím nic.

KS: Mohl byste nějak vůbec popsat tu vaši práci ve Spojeném velení? Jak to vlastně probíhalo, co jste vlastně dělal?

VR: Ano, já vám mohu říct tolik: Když mě tam posílali, tak mi řekli, že protokol o Varšavské smlouvě stanovil, že bude vytvořen štáb. A Lomský mi říkal: „A štáb pořád není. To je tvůj

prakticky jediný úkol, přispět k tomu, aby byl nakonec štáb vytvořen.“ Nechci tvrdit, že to je moje zásluha, ale ten štáb potom nakonec vytvořen byl, v té době. Snažil jsem se přesvědčit sovětské pracovníky, že to dělají plukovníci, generálové tam byli taky. Oni nakonec k tomu taky dospěli, i oni cítili tu potřebu. To ovšem je záležitost – řekl bych – politického rozhodnutí. Sověti, vojáci, měli zájem na vzniku pořádného štábu, nejenom takového jaksi ... očesaného. Takže tak nějak ten štáb vznikl.

KS: Vysvětloval někdy někdo, proč ten štáb vzniknul až se zpožděním dvanácti let?

VR: O tom se nikdy nemluvilo.

KS: Vy jste tam byl do roku 1969, čili jste tam prožil tu peripetii kolem roku 1968 ...

VR: Ano.

KS: My už jsme o tom mluvili minule ...

VR: To šlo mimo Spojené velení. Proč k tomu taky došli, k tomu názoru, že to byla „přátelská pomoc“ a nebylo to organizováno vrchním velitelem sil Varšavské smlouvy, to těžko mohu říct. Alespoň to velení do toho zangažováno nebylo. Ani také nevelel – to už jsem říkal – nevelel Jakubovský, velel Pavlovský. A seděli všichni na místě, jako by se nic nedělo.

KS: Ale přece jenom je to trochu zvláštní ... vzpomněl byste si přímo na ty chvíle, kdy jste se dozvěděl, že do Československa ... ?

VR: Já jsem byl na Krymu na dovolené. K tomu takovou perličku: Protože jsem cítil, že ta situace zrovna není nejlepší tenkrát, tak jsem volal tenkrát Rusovovi.²⁰ „Ale ne, jen jed', ještě by si mysleli, že se tady bůhvíco děje!“ No, tak jsem jel, na Krym, s manželkou. Z novin jsem se dověděl, že se to stalo. Tak jsem samozřejmě se hned vrátil, taky mi hned naorganizovali letenku. Přijeli jsme na letiště, jednoho, dva Sověty tam vysadili, já jsem tam byl s manželkou. Vysadili mě a vrátil jsem se do Moskvy. No a pak jsem šel normálně do zaměstnání, na letišti pro mě přijel můj řidič, kterého jsem tam normálně měl. No ... říkám ... prostě tak to bylo připravené, že Spojené velení do toho nezasahovalo, že to byla akce spojeneckých armád.

KS: Ale přece jenom to byla trochu zvláštní situace.

VR: Samozřejmě že to byla zvláštní situace, jistě. Ale musím říct, že oni se ke mně chovali – snažili se ze všech sil – chovat pěkně, prostě tak jako i předtím.

KS: Kdo byli vaši kolegové v práci ve Spojeném velení? ... Byla tam nějaká struktura, do které jste zapadl?

VR: Ano, tam byly skupinky sovětských důstojníků, hlavně ty operační věci. A od každé země států Varšavské smlouvy tam byl jeden představitel.

KS: ... A ta práce vlastně spočívala – chápu-li to správně – jednom v sestavování organizace budoucího štábu?

VR: Ne, tak samozřejmě se vyměňovaly zprávy normálně, jak to v armádě existuje. Od nás se posílaly informace na Spojené velení, různého druhu. Například kolik je nebojeschopných letounů. Nebo naopak bojeschopných, jak vypadají, jaká je úroveň výcviku. A na to se pak taky dělaly prověrky, což je běžné, to se dělá.

KS: Jistě. Takže by se ta funkce tam dala přirovnat k funkci jakéhosi stykového důstojníka.

VR: Ano, to byl v podstatě styčný orgán. A v době míru, když se nic neděje, tak takové otázky běžného života armády.

KS: A předpokládali jste, že někdy v budoucnu by ten štáb mohl dospět v něco, co by třeba definovalo nějakou společnou doktrínu?

VR: Že by ten štáb se zabýval vytvořením nějaké nové vojenské doktríny ... za mě se o tom asi neuvažovalo, protože ten štáb se teprve tvořil. Ale samozřejmě se využívaly názory

---

²⁰ Karel Rusov pracoval v první polovině padesátých let na operační správě generálního štábu. Ve druhé polovině padesátých let byl náčelníkem štábu a poté velitelem 2. motostřelecké divize v Sušici. V letech 1964 – 1967 zastával generálporučík Rusov funkci velitele 4. armády. V roce 1967 jmenován generálním inspektorem ČSLA. Od dubna 1968 do listopadu 1979 byl generálplukovník Rusov náčelníkem generálního štábu, v letech 1979 – 1989 působil jako 1. zástupce ministra národní obrany. Do výslužby odešel v roce 1990 po krátkém působení v úřadu vojenského přidělence v Berlíně.

představitelů jednotlivých zemí na to, co by případně bylo dobré udělat, a na to, co by případně nebylo dobré dělat. Zase v tomto směru oni dost rádi poslouchali takové informace.

KS: Měl jste před svým odjezdem do Spojeného velení nějakou přesnou instrukci, co konkrétně tam máte prosazovat?

VR: No to jsem vám řekl ...

KS: Jenom vytvoření štábu?

VR: Ano. A běžný život – „to se domluvíš s operační správou“. A s tou jsem taky udržoval styk, hlavně tehdy s Vošterou, to byl náčelník operačního oddělení.

KS: Přece jenom, tehdy už od poloviny šedesátých let v rámci operační správy, v rámci armády běžela diskuse, myslím, že potom v roce 1968 probíhala i v tisku, na stránkách *A-revue*, *Obrany lidu*, vojenského tisku, o tom, jaká má existovat československá vojenská doktrína. Jestli by vůbec měla existovat nějaká specifická československá doktrína.

VR: Ano, vím, že o tom se mluvilo na různých konferencích, vědeckých, nevědeckých a tak dále. Ale závěr vám z toho neřeknu, nevím, jak to dopadlo, protože z toho už jsem vypadl. A jestli chcete slyšet dnešní můj názor – sotva může v rámci paktu existovat vojenská doktrína jednoho státu. I když určitý názor samozřejmě existuje, v každé zemi existuje politické vedení, které má svůj názor, a z toho plyne i vojenská doktrína, chcete-li. Ale že by byla možná nějaká zvláštní samostatná, která nenavazuje na celkovou paktovou doktrínu – ne.

KS: Celá ta diskuse a psaní československého tisku během Pražského jara, po lednu 1968 až do srpna, respektive i později, to byla věc, která Sovětům nepopíratelně vadila.

VR: Ano.

KS: Setkával vy jste se třeba s nějakými reakcemi, když vyšel v tom vojenském tisku, v *A-revue* nebo v *Obraně lidu*, nějaký článek, který Sovětům nějak „neseděl“?

VR: Konkrétně vám teď nemůžu říct, jistě, že jsem to sledoval, tehdy jsem dostával s určitým zpožděním, protože než tam došla pošta, tak pár dní prošlo. Obvykle to bylo tak tři dny zpoždění, ale i mimo tuhle dobu. Ale teď si nevzpomínám na nic takového. To už je taky let.

KS: Je mi to jasné. Už je to velmi dlouhá doba.

[...]

KS: To vaše zranění – vy jste byl zraněn u Machnówky. Přímo první den?

VR: Ano. Já jsem byl u druhého praporu velitelem roty, druhý prapor pochodoval jako první. A já jsem měl čelní pochodovou záštitu, čelní rotu. Takže jsem byl ještě předsunutý, takže zcela právem jsem to dostal jako první.

KS: To prý byla strašná řež, tam.

VR: No jistě, to zasazení nebylo podařené. My jsme přece už prožili zasazení z chodu do prvního sledu v Kyjevě, ale tam to prošlo hladce, přímo bych řekl ukázkově. Takové věci se ale nestávají běžně, to byl mimořádný případ, že to tak hladce prošlo. Já to připisuju tomu, že to velení sboru nebylo na takovou věc připraveno. Notabene, to je vůbec nejsložitější zasazování – z chodu ještě. Tehdy přišlo ke sboru – to jsem se dozvěděl až po válce – asi 230 důstojníků ze Západu, kteří ovšem měli západní představy o vedení války. A tam je šoupli rovnou na význačná místa.

KS: A co to jsou ty „západní představy“?

VR: To prostě chce určitou dobu, aby se sehráli, aby se přizpůsobili tomu systému, který tam existoval. To oni nevěděli. Takže oni prostě nevěleli. Podle mě nevěleli ... respektive velel velitel, ale štáb zabezpečuje jeho rozhodnutí. Já nemohu říct dneska, jestli Kratochvíl rozhodl dobře nebo špatně, to do velitele roty nedojde. Ale nikdo to neovlivňoval.

Říká se také, že „nebyly zprávy“. Byly zprávy, jenomže ti, co je dostali, je strčili do šuplíku a řekli si: „No dobře, tak jsou tam Němci.“ No na základě těch zpráv se něco musí dělat! Nedělalo se nic. A já to mohu říct, protože jsem v prvním sledu, v první linii byl. Žádné opatření ... na velitele praporu. A co ten má? Ten má protitankové pětačtyřicítky. A minometnou rotu jsme měli.

KS: Generál Kvapil vzpomíná, jak zastavoval ty vojáky.

VR: Já vím, to už bylo, když jsem byl raněný, takže já to znám už jenom z jeho vyprávění. Nemohu se k tomu vyjádřit. Ale podívejte se, jestli tam četa nebo rota ustoupí sto, dvě stě nebo tři sta metrů, to ještě není žádné neštěstí. A ona tam byla pláň, nebylo se ještě kam ukrýt. Já vím, že i ta moje rota couvla. Já jsem jí ale zastavil ještě. Pak už nevím, jak se to tam vyvinulo, byly i ztráty, které nemusely v té době být. Ale říkám, já vidím hlavní nedostatek v tom, že nebyly secvičené a akceschopné štáby. Od toho tam jsou!

KS: Je obtížné to s tím časovým odstupem, ex post hodnotit.

VR: Já jsem to tenkrát taky nevěděl. U nás byl velitelem praporu Knop, ten ovšem byl velitelem už při Kyjevu. Ale že přišla taková masa důstojníků z Anglie, kteří naposledy si vystřelili v Hranicích na střelnici, to jsem nevěděl. Já je nechci urážet, oni byli odhodlaní, chtěli bojovat, šli tam dobrovolně, ale ty vědomosti neměli. A rozhodovat hned na úrovni sboru, když vím jak vypadá četa ... sotva.

KS: Nechci vyvídat, ale jaké zranění se vám tehdy ... vlastně stalo?

VR: Já jsem měl dobré zranění. Utrhlo mě lýtko levé nohy, ty střepiny. Měl jsem zlomenou malou kost, čili řekl bych, to bylo zranění, co jsem si mohl považovat. Protože když to dostanete naměkko, tak jste za týden zpátky, když ale máte zlomenou kost, tak to je šest neděl. Jenomže já jsem do toho dostal takzvanou plynovou gangrénu. A to se řešilo tím, že se to jaksi odřezalo všechno možné, protože ty bakterie se množí při nedostatku kyslíku. Penicilin tenkrát nebyl. Tak mi dávali tehdejší léky, co tam byly, nějaký streptomycin si pamatuju. Takže tohle nebezpečí se celkem zachránilo, ale rána se mi nehojila, takže pro mě válka skončila. Ještě ve Střešovicích jsem po válce ležel, pořád ... Ale časem prostě, zřejmě také tím, že jsem se dostal do jiné fyzické kondice, se to prostě tak samo zahojilo. Byla na to takzvaná mast Wiszniewského, která se používá dodnes.

KS: Já jsem teď odbočil do té války, za to se omlouvám, snad to nebude až takový problém. Minule jsme ještě mluvili o té vaší funkci vojenského a leteckého přidělence ve Varšavě a v Moskvě. Já si nejsem jistý, jestli jsem to správně pochopil, nakolik ta funkce byla formální a nakolik byla naplněná nějakou reálnou aktivitou, reálným významem.

VR: Tak i Varšava i Moskva byly spřátelené země, státy Varšavské smlouvy. Čili proti nim se žádná špionáž nevedla, přesněji, lépe řečeno, žádná zpravodajská činnost. Samozřejmě, že vůči ostatním vojenským přidělcům jiných zemí, které byly mimo blok, platila normální pravidla, jaká platí všude ve světě. Koukej, aby ses něco dozvěděl a abys sám nic neřekl. Podle toho taky všichni vojensští přidělenci sami toho moc nevědí, moc se jim toho neříká, ale pořád se od nich něco chce a pořád je to málo.

V tomhle směru moje práce byla jednodušší, že vůči těm místním jsem žádné povinnosti neměl, kromě stykových, udržovat dobré vzájemné vztahy. A ostatní – budete se divit, on občas některý z těch přidělců také něco řekne. I když ty velké státy, jako jsou Spojené státy, tak většina z nich taky nic neříká. Ale taky se ohlížejí kolem sebe – u Američanů jsem to poznal, když měli svůj státní svátek, tak tam všichni narukovali v uniformách. A já jsem se divil, kolik jich tam je. Všichni strážní četa – to všechno byli rozvědčící, protože kdo je v Moskvě ohrožoval? Nikdo. Ale to je běžná věc, to patří k věci, bez toho armády být nemůžou.

KS: Já jsem nemínil tou otázkou, že bych vás podezříval z páchání nějaké špionáže, to by samozřejmě bylo úplně nesmyslné.

VR: To je oficiální – vojenský přidělenec je zpravodajský orgán. Čili myšlením druhé strany je špión.

KS: Spíš jsem se chtěl zeptat na to, jestli byla nějak významná ta činnost styková, jestli se tam opravdu projednávaly na této úrovni nějaké významné záležitosti. Jestli třeba když bylo společné cvičení, tak to vyřizoval přidělenec. Jestli ta reálná komunikace fungovala přes vojenského přidělence, mezi dvěma armádami.

VR: Ono to po té organizační stránce ... to dělal představitel, vojenský přidělenec s tím nic neměl. Akorát že ho pozvali, že se zúčastnil, ne všech jednání, ale zúčastnil se. Zvali mě na různá jednání.

KS: Ještě k tomu Polsku. Polská situace určitě je specifická. Teď si to uvědomuju, když procházím ty rozhovory s generály Tuczapským, Siwickým, Drzewieckým a dalšími. Oni přece jenom byli v trochu jiné pozici, vnitropolitické, vůči straně, vůči stranickému vedení. Mohl byste to nějak porovnat? Československou lidovou armádu a jeho pozici tady ve srovnání s Polskem?

VR: Jednak polská armáda se vždycky těšila větší úctě národa, než to bylo – podle mě – u nás. Alespoň v době poválečné. Takže od toho se odvíjela i postavení vedoucích funkcionářů. S Tuczapským jsem byl ve Vorošilovce, on byl náměstkem ministra. Že by vůči nim bylo nějaké rozdílnější stanovisko ... V tom byli Sověti opatrní, oni se snažili vůči všem vystupovat stejně. Ale jinak, já jsem byl pár let v tom Polsku, tam armáda to slovo měla, nevím, jak je to dneska, ale myslím, že tam to slovo pořád má.

Ale musím říct, že v polském národě existuje taková alergie vůči Rusům. Nevím proč, protože bylo rozděleno Polsko mezi Rakousko, Německo, Rusko – a carské Rusko se k nim chovalo ještě korektněji. Nevím ... určitá averze byla vždycky cítit mezi lidem. V armádě nemohu říct, tam jsem nepociťoval to s těmi lidmi, alespoň ne s těmi, se kterými jsem přišel do styku, tedy s armádním velením.

KS: Teď nedávno vznikly některé studie na téma hrozby sovětského intervence v Polsku na začátku osmdesátých let. Hovoří se o tom, že alternativou Jaruzelského převratu byl sovětský zásah.

VR: Tak Jaruzelský převrat nedělal, on udělal opatření, aby se udržel i on, nebo aby se udržel systém, který tam tehdy byl. Takže to nebyl převrat.

KS: V téhle souvislosti se připravovala i československá armáda.

VR: Já myslím, že ne. Alespoň za tu dobu, co jsem tam byl, jsem žádné pokyny od nás nedostal. A jestli generální štáb měl něco připraveného, tak to vám nemohu říct, ale bylo by špatné, kdyby neměl – to přece generální štáb musí mít!